

Perspektiva in produkcija: Strukturiranje sodelovanja v medkulturni konverzaciji¹

1. UVOD

Številne analize medkulturne komunikacije sledijo Gumperzovemu modelu nesporazuma. Po tem modelu naj bi bila konverzacija med govorci z različnimi kulturnimi ozadji pogosto neuspešna zaradi kontrastivnih diskurzivnih stilov in neuspešne interpretacije kontekstualizacijskih signalov (contextualization cues) oziroma konvencij za strukturiranje govora. To, kar za govorca iz enega kulturnega ozadja implicira na primer jezo, je lahko za govorca iz drugega kulturnega ozadja zgolj močan poudarek. Zato lahko oba govorca napačno interpretirata metakomunikacijske signale, ki nakazujejo, kako je treba strukturirati površinske jezikovne konverzacijske signale. Če se nesporazumi množijo, lahko govorca padata v čedalje bolj neskladen in potencialno prepirljiv vrtinec nenamerno neuspešne komunikacije, s tem pa se krepijo negativni stereotipi o kulturnih skupinah in rasna diskriminacija manjšin.

Ta pristop k medkulturni in medetnični komunikaciji je v veliki meri vplival na pragmatične analize konverzacije med domačim govorcem – DG (native speaker – NS) in nedomačim govorcem – NDG (nonnative speaker – NNS), zlasti v institucionalnih kontekstih. Model je po eni strani pomemben zato, ker se specifično ukvarja s problemi diskriminacije v jezikovni rabi in skuša ustvariti strpnejšo zavest o različnih kulturnih govorcih, po drugi strani pa zato, ker upošteva sociolingvistično osnovo jezika in vpliv, ki ga ima vedenje govorcev o ozadju v kulturni situaciji na njihov način govora. Čeprav je ta pristop k interakciji DG-NDG teoretično splošno sprejet in

¹ V moji študiji so kot informatorji sodelovali Kazuko, Fumiko in Jiro, ki so s svojim širokosrčnim sodelovanjem omogočili to analizo in se jim lepo zahvaljujem. Zahvaljujem se tudi Michaelu Meeuwisu in Dennisu Dayu, ki sta mi pomagala s kritičnimi pripombami k zgodnejšim verzijam članka, ki sem ga prvič predstavil na četrti Mednarodni konferenci Mednarodne zveze za pragmatiko v japonskem mestu Kobe.

privlačen za zdravi razum, pa povzroča resne težave, saj predpostavlja, da nesporazume povzročajo diskurzivne konvencije, ki so specifične za neko kulturo (ter interpretativni procesi, ki jih neka kultura določa). Če pretirano poudarjamo to vrsto analize, ne zanemarimo le posredovanega značaja interakcije, pač pa zasenčimo tudi diskriminacijske socialne odnose in prakse, ki nepravilno potiskajo nedomače govorce na obrobje družbe.

V tem članku kritično obravnavam Gumperzovo analizo nesporazuma in neuspešne komunikacije v medkulturni konverzaciji, zlasti glede kontekstualizacije in signaliziranja konteksta na mikroravni. Ne opiram se na kontrastivni pristop h "kulturno različnim" komunikacijskim stilom, pač pa razlagam metakomunikacijsko strukturiranje izjavnih signalov (metacommunicative framing of utterance cues) preko socialnega značaja interakcij, ki ga govorci skupaj strukturirajo. Trdim, da interpretacijo posreduje značaj socialne dejavnosti, v kateri je situirana, in da diskurz nedomačega govorca delno konstruira tudi domači govorec, tako da širi ali omejuje svoj odgovor. To trditev ponazarjam z analizo štirih odlomkov iz naravno pojavljajočih se konverzacij med japonskimi in domačimi govorci angleščine v ZDA. Pri obravnavi se osredotočam predvsem na sredstva, s katerimi se konverzijsko sodelovanje strukturira vzdolž interakcijskih osi perspektive in produkcije glede na to, ali govorci upoštevajo primerno ali neprimerno referenčno stališče (referential point of view) oziroma dodelijo simetrično ali nesimetrično interakcijsko avtoriteto (interactional authority). Trdim, da "uspešna" interpretacija ni odvisna predvsem od naključnega sporazuma (match) ali nesporazuma (mismatch), pač pa od diskurzivne prakse, ki omogoča vzajemno, uravnovešeno sodelovanje, ki lahko zaobjame različne kulturne "stile". Po drugi strani pa lahko govorci strukturirajo tudi ločeno in nesimetrično sodelovanje, pri katerem je nedomači govorec označen kot drugačen in neprimeren. V zadnjem poglavju primerjam ta pristop z Gumperzovim pristopom k medkulturnemu diskurzu in opozarjam, da lahko analiza nesporazuma poslabša položaj nedomačih govorcev, saj nenameroma podpira politični in ekonomski status quo v družbi, ki je nepravilno uperjena proti manjšinskim kulturnim skupinam.

2. KONTEKSTUALIZACIJA V MEDKULTURNI KONVERZACIJI

2.1. KULTURNO NEUSPEŠNE STRATEGIJE SIGNALIZIRANJA

Gumperzove (1982, 1992a, 1992b) obravnave kontekstualizacije so prispevale k razumevanju dejstva, da se sogovorniki dinamično in interaktivno pogajajo o kontekstu in omogočajo njegovo razumevanje v konverzacijski interakciji (Auer 1992; Goodwin & Duranti 1992). Gumperz se je postavil po robu strukturalnim teorijam, po katerih naj bi jezikovna raba statično odsevala vnaprej določene socialne kategorije, in predlagal, naj kontekstualizacijo uporabimo kot sredstvo za situirano kategorizacijo socialne identitete v vsakdanjem govoru (Gumperz 1992b).

Kontekstualizacija odseva dinamičen, konstruktivističen premik od strukturalne analize konteksta kot "predhodno obstajajočega" socialnega ali fizičnega okolja do situirane interpretacije, pri kateri je socialna identiteta predstavljena in aktivno kategorizirana (Gumperz 1992b). Kontekstualizacijska teorija govora ne pojmuje kot odseva omejitev iz okolja, pač pa ustvari prožno in dinamično pojmovanje konteksta, v katerem si udeleženci priključijo v spomin strukture, v katere so situirane izjave, in preko njih usmerjajo interpretacijo. Socialne vloge in kategorije niso dane *a priori*, pač pa jih govorci prilagajajo, zavračajo in povratno udejanjajo v interakciji (Auer 1992).

Gumperzova analiza medkulturne interakcije, ki temelji na kontekstualizaciji, ima dve pglavitni značilnosti. Prva značilnost je lokalno udejanjena interpretacija (*locally instantiated interpretation*), pri kateri govorci strukturirajo sporočila glede na metajezikovne signale, ki jih spremljajo. Gumperz (1982) sledi pojmu metajezikovne strukture (ki ga je Bateson (1972) obravnaval pri opicah, ki razumejo isti denotativni signal – grizenje – kot igro, ne pa kot napad) in določi široko vrsto diskurzivnih značilnosti "kontekstualizacije", ki se uporabljajo za primerno interpretacijo govorčevega nameravanega sporočila in nakazujejo, kako je treba razumeti eksplicitna jezikovna sporočila. K tem metajezikovnim kontekstualizacijskim signalom spadajo tudi prozodični in parajezikovni signali, na primer intonacija, ritem, poudarek ter izbira koda in registra (Gumperz 1992a). S številnimi metakomunikacijskimi sredstvi, ki jih imajo na razpolago, interaktanti signalizirajo metajezikovne strukture, ki nakazujejo pomembne (ali nepomembne) značilnosti go-

vora, poudarjajo nove informacije, ki so s tem povezane, ter kažejo na odnose koherence, pričakovanja itd. Te strategije signaliziranja so prožne in refleksivne in omogočajo udeležencem, da “med trenutnim govorom hitro prikličejo v spomin alternativne kontekstualne strukture” (Goodwin & Duranti 1992: 5), zato je védenje o ozadju pomembno za uspešno interpretacijo.

Druga značilnost analize nesporazuma je ta, da upošteva kulturni značaj interpretacije in povezuje možnost interpretacije s pripadnostjo tesno povezani skupini. Kulturno “drugačni” posamezniki so “pri interakciji pogosto manj uspešni” kot govorci, ki imajo enake kontekstualne predpostavke in konvencije signaliziranja (Gumperz & Roberts 1991: 52). Po tej teoriji sociokulturno znanje oblikuje govorne prakse, ker preko kulturno uveljavljenih predpostavk o “naravi situacije, o tem, kar je treba izvesti in kako je treba izvesti ššicj” (Gumperz 1992b: 43–44) vpliva na interpretacijo jezikovnih sporočil v konverzaciji. Kontekstualizacija se tako opira na sklepanja, ki so socialno in kulturno “določena”, na “funkcijo skupne interaktivne zgodovine”, ki jo govorci nezavedno pridobijo med procesom socializacije v “mrežah odnosov” jezikovnih skupnosti (Gumperz 1992b: 49–51). Zato se pri interakciji med govorci z različnimi kulturnimi ozadji pogosto zatakne, saj se njihove kontekstualizacijske konvencije in predstave o primernem komunikacijskem obnašanju ne ujemajo. Gumperz pri indijskih priseljencih v Angliji opisuje samoumevni proces sklepanja, ki se ga govorci v indijski jezikovni skupnosti implicitno naučijo, za govorce “britanske angleščine” pa je nenavađen, saj so navajeni na drugačne konverzacijske konvencije:

“Ker uporabljamo kontekstualizacijske konvencije avtomatično in nezavedno, imajo govorci britanske angleščine, ki se opirajo na interpretativne konvencije v svojem maternem jeziku, pogosto težave pri ugotavljanju koherentnosti neke teme” (Gumperz 1992a: 240).

Zato se udeleženci ne strinjajo o tem, kakšni sta narava in smer komunikacije. Ker so metakomunikacijski interpretativni procesi skriti pod ravniyo običajnega zavedanja, govorci ne ugotovijo, da s prenosom procesov sklepanja iz svojega prvega jezika nenamerno napačno interpretirajo intenco sogovornika. Komunikacijske težave, s katerimi se srečujejo, udeleženci radi brez razmisleka pripišejo negativnim osebnim (ali kulturnim) potezam sogovornikov.

Nenameravana posledica tega je, da govorci napačno interpretacijo jemljejo osebno, zato so užaljeni in sogovornikom

pripisujejo negativne lastnosti. Če skušajo situacijo popraviti (z istimi kontekstualizacijskimi signali, ki so povzročili ne-razumevanje), se problem še poslabša in prehaja v vedno bolj "shizmogenetično" ("schismogenetic") (Bateson 1972) spiralo obojestranskega obtoževanja in v komunikacijski zlom. Zato naj bi se rasni predsodki krepili in ponovno nastajali v vsakdanji interakciji.

2.2. POSREDOVANA INTERPRETACIJA IN RAZNO- LIKOST KULTURNEGA GLASU

Kontekstualizacijsko teorijo in njeno vrednost lahko kot edino razlago interakcijske dinamike konverzacije (ter uspešnosti ali neuspešnosti komunikacije) v medkulturnih in medetničnih kontekstih kritiziramo iz dveh razlogov. Prvič, kontekstualizacijska teorija zanemara posredovani značaj interpretacije. Če se osredotočimo na signalizacijsko funkcijo meta-jezikovnih signalov in trdimo, da sklepanja "konec koncev temeljijo na empirično izsledljivih znakih" (Gumperz 1992a: 234), našo analitično lečo preozko usmerimo na značilnosti sporočil, ki delujejo "od spodaj navzgor" ("bottom-up") (Kleifgen & Saville-Troike 1992), pri tem pa spregledamo dejstvo, da interpretacijo jezikovnih in metajezikovnih signalov posredujejo "od zgoraj navzdol" delujoče ("top-down") zunaj-kontekstualne ali "pre(d)tekstualne" ("pretextual") predpostavke (Hinnenkamp 1987) o socialni identiteti, ki jih govori prinesejo v interakcijo in ki izkrivljajo "pravilno" (in "name-ravano") interpretacijo.

Drugače povedano, Gumperzova analiza kontekstualizacije ne ponuja ustrezne razlage za ideološke predpostavke, kot so rasni predsodki. Čeprav Gumperz (1990: 237) in drugi zagovorniki kontekstualizacije priznavajo, da manjšinam v stiku z večino grozi "neenakopravnost moči in ekonomskega položaja", pa se ne ukvarjajo z dejstvom, da ideološka pristranskost temeljito prežema vsakdanjo zavest kot "doživet sistem pomenov in vrednot" (Williams 1989: 57) in neizogibno oblikuje strukturiranje jezikovnih izjav. V tem pogledu je vsaka interpretacija pristranska, zato ne obstaja "pravična" ali "nevtralna" interpretacija govora, ki bi usmerjala kontekstualizacijo. To velja še zlasti, če je nedomači govorec član skupine na družbenem obrobju brez socialnega ugleda in kulturnega kapitala (Bourdieu 1977; Hinnenkamp 1991). Takšni predsodki pa niso omejeni le na skrajne primere eksplicitne razredne pristranosti ali rasizma, kot je na primer obnašanje skinheadov do azijskih priseljencev. Kako daleč seže neizražena,

pre(d)tekstualna diskriminacija, kaže na primer Rubinova (1992) študija ujemanja interpretacije z zunanjim videzom (matched-guise), v kateri dokazuje, da "beli" ameriški univerzitetni študenti že zaradi same povezave azijskega obraza s standardnim angleškim govorom ne razumejo sogovornika. To ugotovitev odseva tudi Meeuwisova kontrastivna študija (v tej številki), v kateri med drugim prikazuje, da flamski učitelji različno dojemajo osebnost in poklicno kompetentnost afriških in korejskih inženirjev na usposabljanju zaradi negativnih stereotipov o eni in drugi kulturni skupini.

Vse razumevanje prežemajo implicitne predstave o svetu in o tem, kaj je prav, res, potrebno, primerno itd. (Fish 1989). Pomen poljubnega diskurzivnega signala je torej vedno relativen in se oblikuje na podlagi perspektive, iz katere ga slišimo. Zato je interpretacija vedno dvoumna in je lahko protislovna, obenem pa manjvredna samo zato, ker njen zagovornik nima politične avtoritete (v najširšem smislu besede), s katero bi jo uveljavil. Prav zato kontekstualizacija sama ne zadostuje za teorijo neustrezne interpretacije jezikovnih signalov v medkulturnih kontekstih, saj predpostavlja, da v jezikovni skupnosti obstaja neposredovan proces sklepanja (ki ga nedomači govorci ne obvladajo), ki omogoča pravilno, uspešno interpretacijo. Te trditve so popolnoma neosnovane. Jezikovni kontekstualizacijski signali ne temeljijo na kulturno specifičnih jezikovnih sistemih, pač pa na socialnem kontekstu konverzijskega sodelovanja, ki je odvisen od pogajanja o perspektivi in z njim povezane udeležene (ali uveljavljene) avtoritete, ki ju oba oblikujejo ideološke predpostavke ali diskurzi (Foucault 1972) o svetu.

Druga kritika govori o tem, da Gumperzova analiza nespo- razuma preko "kulturno določenih" in "kulturno pogojenih" diskurzivnih konvencij zanemara heteroglotno in "polifono" ("polyphonic") (Quantz & O'Connor 1988) raznolikost kulturnih glasov. Trditev, da "lahko poslušalcem, ki se opirajo na kontekstualizacijske konvencije v rodnem angleškem jeziku, razlike med prozodičnimi konvencijami povzročijo težave s procesiranjem" (Gumperz 1992a), ustvarja zgolj lažno enotnost jezikovne skupnosti "domačih angleških govorcev". Ne izogiba se le različnim in protislovnim oblikam diskurzivnih praks, ki jih "domači" angleški govorci uporabljajo v različnih situacijah in v različne namene, pač pa namenoma spregleda tudi ustvarjalno prožnost govorcev pri prilagajanju in celo privzemanju drugačnih govornih konvencij. Izogiba pa se tudi zgodovinskemu in ideološkemu vprašanju o tem, kdo je domači govorec in kdo, kdaj in zakaj je član neke "etnične" skupine (Moerman, 1974).

Kulturno "specifični" komunikacijski stili so prisotni le v grobem, kontrastivnem obrisu, ki ne upošteva raznolikosti in

protislovnosti medkulturne konverzacijske prakse. O "angleških" konvencijah lahko govorimo le v primerjavi z neangleško govorečimi "outsiderji", ki so drugačni – ali pa *označeni* kot drugačni. Tovrstno dihotomično nasprotje omejuje "angleško-angleške" (Gumperz & Roberts 1991: 69) interakcije v "gostiteljski družbi" (Gumperz 1992b: 51) na esencialistično oblikovanje kulturnega soglasja. Če trdimo, da je razumevanje odvisno od podobnosti diskurzivnih konvencij, določimo angleščino za monolitno enoto; običajna prizadevanja, da bi se prilagodili (in uspešno razumeli) nedomačim govorcem angleščine, pa označimo kot naključna ali netipična. Namesto neusmerjene trditve, da "kulturne razlike vplivajo na interakcijo" (Gumperz 1990: 225), bi potrebovali dinamičnejšo formulacijo o tem, kako govorci *uporabljajo* kulturne razlike, zato da vplivajo na interakcijo; ali še bolje, kako govorci *ustvarjajo* nove mikrokulturne kontekste, zato da premagajo (ali sprejmejo) kulturne razlike, pri tem pa širijo in znova določajo nejasno začrtane konvencije diskurzivne prakse v kulturni situaciji.

Kontekstualizacijska teorija je s svojim pojmovanjem meta-jezikovnih struktur sicer veliko prispevala k našemu razumevanju medkulturne konverzacije, saj je uvedla ključne pojme, kot sta na primer povratna udejanitev konteksta (reflexive instantiation of context) in lokalna konstrukcija socialne identitete (local construction of social identity), vendar pa si moramo prizadevati za širšo analizo medkulturne konverzacije, pri kateri bomo upoštevali interaktivno konstrukcijo diskurza v interakcijski socialni dejavnosti. To, kar lahko nedomači govorci pove v konverzaciji – in kako naj bi to kontekstualiziral – se spreminja glede na naravo sodelovanja v komunikacijski dejavnosti. Če sledimo Voloshinovu (1986: 37) in gledamo na pogajanje o pomenu izjave kot na proces, ki je neizogibno povezan s socialno situacijo, v kateri se dogaja, moramo poleg kulturno kontrastivnih signalov o jezikovnih sistemih upoštevati tudi značaj diskurzivne dejavnosti, s katero govorci konstruirajo pomen. Pri obsežnejši analizi bomo torej upoštevali naravo udejstvovanja ali sodelovanja v konverzacijah DG-NDG ter vrsto govorcev, ki se konstruirajo v interakciji.

3. DOLOČANJE POLOŽAJA GOVORCEV

O oblikah konverzacijskega sodelovanja pogosto govorimo kot o strukturah sodelovanja (participation frameworks). Te strukture definiramo kot določanje položaja govorcev glede na udejanjene vzorce govora, h katerim spadajo na primer

izmenično govorjenje, dolžina replike, prekrivanje itd. Erickson in njegovi kolegi (Erickson 1989, Erickson & Schultz 1981, Schultz *et al.* 1982) so analizirali različne strukture sodelovanja, ki se pojavljajo v pripovedovanju članov velike družine v konverzaciji pri večerji. Spremenljivo razvrščanje govorcev in poslušalcev (ki določa, kdo govori in kdo posluša ter s kakšno stopnjo narativnega nadzora to počne) je povezano z avtoritetnimi položaji, ki veljajo med člani družine. Spremembe v strukturah sodelovanja odsevajo interaktivno konstrukcijo družinske strukture, v kateri se ustvarjajo in poustvarjajo lokalne konstelacije socialnih vlog (Erickson 1989).

V medkulturnih kontekstih se strukture sodelovanja pogosto uporabljajo za razlikovanje kulturno "izomorfni" (Tharp & Gallimore 1988) konvencij govorstva glede na kontrastivni pristop, ki dopolnjuje analizo nesporazuma. Philips (1972) na primer opisuje različne govorne vzorce med govorcem in poslušalcem v šolah v indijanskih rezervatih. Philips razčlenjuje kontrastivna pričakovanja belih ameriških učiteljev in indijanskih otrok glede posamičnega in avtoritativnega govorjenja pred razredom in ugotavlja, da je obvezna struktura sodelovanja v šolski praksi belih Američanov nekompatibilna z manj individualističnimi in bolj molčečimi načini govora Indijancev. Podobno tudi Au (1980; Au & Mason 1981) analizira ure branja havajskih otrok iz revnejših slojev glede na kulturno specifične strukture sodelovanja pri "pripovedovanju zgodbe" ("talk-story") (Watson 1976), kjer govorci skupaj razvijejo konverzacijske teme preko vzorcev kontrapunktnega odgovarjanja. Au ugotavlja, da je poučevanje uspešnejše, če se strukture sodelovanja pri urah branja skladajo z vzorci interakcijskega sodelovanja v domačem jeziku.

Če pri konverzacijskem sodelovanju upoštevamo le strukturo razvrščanja govorca in poslušalca, pa spregledamo interaktivno konstrukcijo, preko katere takšna struktura nastane. Tako kot Bauman (1992) analizo folklorne tradicije prestavi v "tradicionaliziranje" (traditionalizing"), pri čemer pojmuje udejanitev tradicije kot prakso, ki potrjuje pristnost govorcevega pripovedovanja (in njegovo pooblaščenost za pripovedovanje), je koristno, če prestavimo pojmovanje strukture sodelovanja z analize *položajev* govorcev na bolj dinamično in interaktivno razumevanje *določanja položajev* govorcev, z analize *strukture* na razumevanje *strukturiranja*. Interakcijo lahko analiziramo kot značaj ali naravo udejstvovanja, znotraj katerega govorci posredujejo sodelovanje svojih sogovornikov in ustvarjajo "lokalizirane kolektive" ("localized collectives /skupne dejavnosti/") (Wertsch *et al.* 1984), v katerih se govorčev diskurz oblikuje preko interaktivnega odgovora njegovega sogovornika.

Goodwin & Goodwin (1992) upoštevata vpliv poslušalčevega sodelovanja na produkcijo konverzacijskih tekstov in s tem razširjata pojmovanje strukture sodelovanja preko meja razvrščanja govorcev glede na njihovo obravnavo ocen. Pokažeta tudi, kako ocenjevalne trditve interaktantov delujejo pri razvrščanju drugih udeležencev: "Sprejemniki ne poslušajo le govora, pač pa se z njim ukvarjajo glede na to, kakšen položaj jim določa" (Goodwin & Goodwin 1992: 181). Ocene poskrbijo za različice dogodkov, ki jih poslušalci zavračajo ali sprejemajo in ki sestavljajo "polje relevantnosti" ("field of relevance"), v katerega so vključeni govorci, prisotni pri lokalnem organiziranju sodelovanja.

Analizo sodelovanja lahko poglobimo, če upoštevamo, da je ves govor implicitno ocenjevalen in potrjuje določeno različico dogodkov, ki določa položaj drugih govorcev in oblikuje vsebino ter moč diskurza. V simbiotični socialni konverzacijski dejavnosti se govor enega govorca vedno posreduje preko odgovora, ki ga dobi od drugega govorca. Ta vzajemni značaj diskurza je pomemben zlasti v razvojnem kontekstu rabe drugega jezika, kjer se znanje nedomačih govorcev (celotistih, ki precej dobro obvladajo jezik) oblikuje preko odgovora domačega govorca, v katerem ta ponudi "ogrodje" zanj. To interaktivno strukturiranje govorcev bom sedaj obravnaval glede na perspektivo in produkcijo.

4. INTERSUBJEKTIVNOST IN INTERAKCIJSKI NADZOR

Rommetveitove (1985, 1987) izvirne analize intersubjektivnosti kažejo, da se pod pogojem, da pragmatično zavrnamo nekontekstualni dobesedni pomen, komunikacijska sporočila interpretirajo preko vzajemno sprejete in predlagane referenčne perspektive. Ista beseda ali stavek imata lahko popolnoma drugačen pomen, če ju govorec izjavi z drugačnega stališča ali če v dejavnosti sodeluje na drugačen način. V takšnem pluralističnem svetu možnih pomenov postane uspešna komunikacija odvisna od usmeritve, ki sta jo govorca skupaj predlagala in sprejela (Rommetveit 1987).

Upoštevanje neločljivosti jezikovnega znaka in socialne situacije kritično poudarja predvsem koordinacijo perspektivne relativnosti:

"Interakcijske značilnosti verbalne komunikacije, na primer stanja intersubjektivnosti, socialna resničnost in vzorci diadičnega komunikacijskega nadzora morajo biti v

središču prenovljene teoretične analize” (Rommetveit 1985: 184).

Ker lahko vsi govorci sprejmejo vrsto perspektiv, postane njihovo udejstvovanje v tej vzajemni usmeritvi odločilni dejavnik diskurzivne analize. Interpretacija, ki jo dosežejo znotraj skupno sprejete razvrstitve, je bistveno drugačna od interpretacije izven takšnega koordiniranega udejstvovanja. Zato ne bi bilo pravično, če bi zgolj na osnovi kategorizacije podobnih “kulturnih” ozadij primerjali govor nedomačih govorcev v konverzaciji z visoko stopnjo vzajemnega udejstvovanja v skupni socialni resničnosti in v konverzaciji z nizko stopnjo intersubjektivnosti in sodelovanja. Dosti pomembneje je, da opazujemo naravo sodelovanja, saj bomo tako razumeli, kako govorci sprejemajo perspektivo svojih konverzacijskih partnerjev.

Pragmatično sprejeta referenčna perspektiva je predpogoj za uspešno komunikacijo, toda takšna intersubjektivnost ni dana *a priori*. Govorci se morajo o njej pogajati, kar je neizogibno povezano, kot opozarja Rommetveit (1987: 97–98), z vprašanjem enakega nadzora nad komunikacijo. Prevlada ene perspektive nad drugo je odvisna od interakcijske avtoritete, ki je lahko svobodno dodeljena ali pa enostransko vsiljena. Pravica, da definiramo svet, da poudarimo določen vidik pojma, da eksplicitno interpretiramo “resničnost” in govorimo o njej, je odvisna od moči (Skutnabb-Kangas 1994) in je zato “pravica” močnejšega (Lakoff 1993: 382). Na makroravni ideologija “interpelira” subjekte in vzpostavlja oziroma podpira hegemonistična razmerja prevlade (Fairclough 1992). Na mikroravni interakcije lahko interakcijsko avtoriteto zasledimo kot udejanjeni nadzor nad produkcijo diskurza: koga sogovorniki poslušajo, čigavo stališče sprejmejo, čigavo interpretacijo upoštevajo, čigava definicija situacije prevlada. To interakcijsko avtoriteto lahko ocenimo glede na več pokazateljev splošnega ravnovesja in enakopravnosti v diadični konverzaciji. Na primer, ali imajo govorci enakopraven dostop na konverzacijski podij (conversational floor) ali pa en govorec v konverzaciji prevladuje preko strategij prekinjanja in prekrivanja ostalih? Ali se vzorci trditev in vprašanj o sogovornikovem mnenju vzajemno izmenjujejo ali pa ima en govorec nesorazmerno pravico do trditev, ki ni izenačena z avtentičnimi vprašanji o sogovornikovem mnenju? Ali diskurz enega govorca spodbuja sogovornika k odgovoru, ali ga razume in vključi v konverzacijo ali pa sogovornikov govor ignorira, odslovi in izključi?

Na podlagi tega pragmatičnega, konstruktivističnega pojmovanja konverzacije predlagam, da analiziramo gradivo iz konverzacij DG-NDG glede na merili intersubjektivnosti in interakcijskega nadzora, ki ju hevristično označujem kot osi

perspektive in produkcije. Namesto da bi se ukvarjali s kontrastivnimi stili kulturnega diskurza in sredstvi komunikacijskega signaliziranja, predlagam, da se posvetimo naravi socialne aktivnosti in temu, kako govorci interaktivno strukturirajo sodelovanje v pogovoru.

Z odlomki iz konverzacij, ki jih predstavljam v naslednjih poglavjih, ilustriram štiri različne vzorce interakcije, ki se razlikujejo po perspektivi – stopnji intersubjektivnosti, o kateri se govorci pogajajo, in po produkciji – interakcijskem nadzoru nad govorom. Za dva odlomka lahko rečemo, da se govorci pogajajo o skupni referenčni perspektivi, v drugih dveh odlomkih pa udeležajo različna in neskladna stališča. Za dve konverzaciji so značilni tudi neenakopravni vzorci interakcijske avtoritete, ki jo ugotavljamo glede na eksplicitni nadzor nad podijem in nesimetrične vzorce vprašanj in razumevanja, medtem ko sta za drugi dve konverzaciji značilna interakcijska simetrija in diadični nadzor. Tako so štirje splošni vzorci tile: (1) odsotnost skupne perspektive in neuravnovešena produkcija govora; (2) divergentna perspektiva in enakopraven nadzor nad produkcijo diskurza; (3) skupna perspektiva in nesimetričen nadzor nad produkcijo; (4) skupna perspektiva in uravnovešena produkcija govora.

² Transkripcijske konvencije, ki jih uporabljam v odlomkih, navajam v dodatku članka.

Metodološke postopke natančneje obravnavam v Shea (1993a). Vsa imena, ki jih uporabljam v svoji študiji (in v tem članku), so psevdonimi, ki kažejo narodnost, spol in starost informantov, zakrivajo pa njihovo dejansko identiteto.

5. KVALITATIVNA ANALIZA KONVERZACIJE DG-NDG

Pri raziskavi socialne dinamike medkulturne konverzacije sem za zbiranje in analiziranje gradiva uporabil metodološke postopke kvalitativne raziskave (Glaser & Strauss 1967; Patton 1990; Strauss 1987). Ko sem snemal in opazoval tri informatorje, japonske nedomače govorce v interakciji s prijatelji, kolegi in učitelji, sem konverzacijsko interakcijo trianguliral z ocenjevalnimi razgovori in opazovanjem udeležencev, da bi dobil teoretično utemeljen primer gradiva. V šestmesečnem obdobju sem posnel in analiziral trideset ur neformalne konverzacije in dodatnih trideset ur razgovorov. Vse interakcije so potekale v ameriškem univerzitetnem okolju, po institucionalnih postopkih odbora za raziskave na ljudeh².

Štiri izbore iz gradiva, ki jih obravnavam v tem članku, sem vzel iz konverzacij, ki so jih informanti sami posneli na mikrokasetofone, ki so jih držali v roki in ki sem jim jih posodil za toliko časa, kolikor je trajala moja študija. O konverzacijah smo razpravljali v ocenjevalnih razgovorih, zato da bi bila analiza čim bolj utemeljena. Po končani transkripciji sem analiziral vsako konverzacijo in na podlagi intenzivne

analize vsake posamezne vrstice izdelal "odprte" in "osne" interakcijske kategorije ("open" and "axial" categories) (Strauss 1987), kot sta na primer "privzet glas" ("adopted voice") in "skupna konstrukcija" (shared construction). Te kategorije sem primerjal s podatki iz razgovorov in opazovanja udeležencev, ki sem jih uporabil za teoretično utemeljitev kasnejšega zbiranja podatkov in nadaljne analize. Interpretativne kategorije sem skozi ves potek študije primerjal znotraj posameznih konverzacijskih primerov in med primeri in jih tako izboljšal. Osrednja kategorija je bilo strukturiranje, ki ga predstavljam v tej obravnavi.

Kot govorci, ki precej dobro obvladajo jezik (lahko jih označimo približno tako, da imajo dovolj znanja, da opravijo redne akademske izpite na ameriški univerzi), imajo trije informatorji, japonski nedomači govorci (Kazuko, Fumiko in Jiro), približno enako znanje angleščine, čeprav med njimi obstajajo precejšnje razlike v makrosocioloških pokazateljih, na primer v starosti, spolu, stopnji izobrazbe in dolžini bivanja v ZDA. Tako spadajo informatorji v kategorijo nedomačih govorcev, ki verjetno

"podobno kot domači govorci tekoče govorijo večinski jezik, vendar pa nimajo skupnega znanja o načinih mišljenja, delovanja in govorjenja, ki sodelujejo v interakciji in jih imamo ponavadi za samoumevne" (Knapp & Knapp-Potthoff 1987: 1).

Ta pristop sem uporabil zato, da bi dobil čimbolj tipičen primer interakcije DG-NDG, ki bi mi omogočil primerjave s preohlapno in nerazdeljeno kategorijo "japonskega govorca".

V naslednjih poglavjih predstavljam štiri odlomke iz konverzij DG-NDG in njihove analize. Pri vsakem odlomku obravnavam značaj sodelovanja pri odgovarjanju, s katerim sogovorniki strukturirajo diskurz nedomačega govorca in tako olajšujejo (ali ovirajo) uspešno medkulturno komunikacijo.

5.1. JIRO IN NJEGOVA SVETOVALKA: NESKLADNA PERSPEKTIVA IN NESIMETRIČNA PRODUKCIJA

Naslednji odlomek sem vzel iz Jirovega obiska v pisarni njegove akademske svetovalke, kamor je prišel po uradno soglasje, ki ga potrebuje za vpis v naslednji semester. Jiro je študent tretjega letnika dodiplomskega študija mednarodnega poslovanja in mu do diplome ostajata še dva semestra. Njegova svetovalka (pomočnica na oddelku, ki s polnim delovnim časom svetuje dodiplomskim študentom) skuša oceniti, ali je

Jiro uspešno izpolnil zahteve univerzitetnega študija, da bo lahko diplomiral:

(1) Jiro in njegova svetovalka

- 1 S: **Okay I need to get that and your phone number. Have you changed your phone number also?**
 1 V redu dobiti moram to in vašo telefonsko številko. Ali ste spremenili tudi vašo telefonsko številko?
- 2 J: **Yes, er,** [uh
 2 Ja, e, [eh
 3 S: [I have that you are Town Apartment # 897
 3 [Napisano imam da ste Town Apartment številka 897
- 4 J: **Yes that's right** [uh but uh
 4 Ja to je res [eh ampak eh
 5 S: [That's correct`
 5 [To je pravilno`
 <...>
- 6 S: **What else did you take?**
 6 Kaj ste še imeli?
 7 J: **I took Chemistry 2-, er, Chemistry/**
 7 Imel sem Kemijo 2-, e, Kemijo/
 8 S: **215?**
 8 215?
 9 J: [215
 9 [215
- 10 S: [Okay that showed up.` What else` Anything else/
 10 [V redu to se je pokazalo.` Kaj še` Še kaj drugega/
 11 J: [a::nd uh-
 11 [i::n eh-
 12 S: [at your other College?
 12 [na vašem drugem collegeu?
- 13 J: **I took the tennis/**
 13 Imel sem tenis/
 14 S: **Okay, the PE, that's fine. Okay! good, we're okay, , o:kay, let's se::e, , , Okay, I have that you ha:ve, two major required courses left, to take, , {unhun/} And your choices for those are PS 571 and Business 663. You must` [get==**
- 14 V redu, športna vzgoja, to je v redu. V redu! dobro, v redu sva, , v: redu, no da vi::dimo, , , V

- redu, napisano imam da mo:rate, imeti še dve
glavni obvezni predavanji, , {mhm/} In za ti dve
ste izbrali PŠ 571 in Poslovanje 663.
- Morate ` [imeti==
- 15 J: [yes
- 15 [ja
- 16 S: ==these classes because see PS 571's only offered,
once a year,`
- 16 ==ti predavanji zato ker veste PŠ 571 je samo,
enkrat na leto,`
- 17 J: Oh really?
- 17 A res?
- 18 S: So if you don't get it, you will have to wait till
next Spring. And if you don't get it when you reg-
ister,` you need to go to the PS department and
tell them that you must have this class because
you` won't be` here` next Spring, and you have
to get it to graduate
- 18 In če ga ne dobite, boste morali čakati do nasled-
nje pomladi. In če ga ne dobite ko se vpišete,`
morate iti na oddelek za PŠ in jim povedati da
morate imeti to predavanje ker vas` ne` bo` tukaj`
naslednjo pomlad, vi pa ga morate dobiti da boste
diplomirali
- 19 J: [I see
- 19 [Razumem
- 20 S: [Because see, <...> that, department must, grant
you permission to take that class, so if you don't
get it during registration, , you need to go to the
department directly and tell them, that you have to
have it to graduate, u::m,
- 20 [Ker veste, <...> ta, oddelek vam mora, dati dovo-
ljenje, da vzamete to predavanje, in če ga ne
dobite med vpisom, , morate takoj iti na oddelek
in jim povedati, da ga morate imeti, da boste
diplomirali, a::m,
- 21 J: You mean [Political Studies?
- 21 Mislite [Politične študije?
- 22 S: [In fact I'll write it on your
sheet, "Must, have, to, gradu-
ate"
- 22 [Vam bom kar napisala na vaš
list, "Mora, imeti, da, diplomira"
- <...>
- 23 S: Do you still have your check-sheet? This thing that
I gave you?

- 23 Ali še imate vaš vpisni list? Tisto stvar ki sem vam jo dala?
- 24 J: **Yes, I [have**
- 24 Ja, [imam
- 25 S: **[Okay let me go and update it, and make sure everything's-, see! you keep all these old ones and I want you to throw` them` aw::ay!**
- 25 [V redu naj ga zdaj popravim, in se prepričam da je vse-, glejte! obdržali ste vse ta stare jaz pa hočem da jih` vržete` stra::n!
- 26 J: **Yeah hhh I er, [I uh-**
- 26 Ja hihi jaz e, [jaz eh-
- 27 S: **[This is the one I want you to keep, this is the only one I want you to have {yeah} I want you to throw every, this-, I want you to throw this one awa::y!**
- 27 [Tega hočem da obdržite, tole je edini ki hočem da ga imate šja} hočem da vržete vse, tega-, hočem da vržete tega stra::n!

Svetovalka najprej preveri administrativne podatke v Jirovi osebni kartoteki (replike 1–5), potem pa potrdi ure kemije in športne vzgoje, ki jih je Jiro obiskoval med poletnim semestrom na drugem collegeu (replike 5–14). Ugotovi, katera predavanja mora Jiro še obiskovati, da bo diplomiral, in pozitivno oceni situacijo (“that’s fine” – “to je v redu”), nato pa natančno razloži, katera predavanja potrebuje in katere vpisne postopke mora opraviti (replike 14–20). Ko opazi, da je Jiro obdržal stare vpisne obrazce iz prejšnjih svetovanj, mu kljub njegovim ugovorom naroči, naj jih vrže stran (replike 25–27).

Svetovalka v vsej izmenjavi skoraj ne upošteva Jirove referenčne perspektive v zadevi. Prav tako njegovega stališča ne poskuša vključiti v svoj govor. Kaže minimalno zanimanje za Jirove prejšnje izkušnje in ga ne vpraša, kaj misli o postopku. Ne trudi se, da bi vključila Jirovo oceno predavanj, ki jih je obiskoval, ali da bi upoštevala njegove cilje. Jirove definicije vpisnega postopka, njegovih vtisov, mnenj in idej skorajda ne upošteva.

Neskladna referenčna struktura konverzacije se kaže v deiktičnem markiranju jasne pronominalne identifikacije, pomanjkanju ritmične sinhronije in drugih pokazateljev prilagajanja, odsotnosti prijaznega sklicevanja na skupne izkušnje in omejenem upoštevanju (in razumevanju) informacij, ki jih da Jiro.

Na začetku izmenjave (replike 1–5) svetovalka vpraša Jira po njegovem naslovu, vendar mu da čas le za enobeseden odgovor, preden začne svojo naslednjo repliko. Jiro skuša pojasniti, da se je pravkar preselil (replika 2), a svetovalka ga prekine in preveri naslov, ki ga že ima v svoji kartoteki. Jiro ga potrdi (“Yes that’s right” – “Ja to je res”) in znova skuša nekaj pojasniti, vendar ga svetovalka prekine s ponovno pojasnjevalno izjavo (“That’s correct” – “To je pravilno”). K jedrnatosti njene izjave prispeva padajoča intonacija, saj svetovalka uveljavlja svojo interakcijsko avtoriteto za odločanje o tem, kakšne informacije se lahko vključijo v konverzacijo in postanejo relevantne. Ta nesimetričnost se ponavlja skozi vso konverzacijo, poudarja pa jo padajoča intonacija številnih prekinitev sogovornika (replike 5, 10, 16, 18, 25). Svetovalkine izjave dajejo močan vtis, da želi, naj Jiro odgovarja le z da ali ne in tiho sledi navodilom.

V nekem trenutku pa svetovalka kljub temu pokaže nominalno identifikacijo in pripravljenost na sodelovanje z Jirom, namreč s pronominalno deiktično izjavo (replika 14, “we’re okay” – “v redu sva”), ki lahko kaže na skupno usmeritev v pogovoru. Toda ta ocena spada v referenčno strukturo njene lastne odgovornosti do uveljavljanja zahtev univerze in ni nekaj, kar naj bi koristilo Jiru, zato da pozitivno oceno le takrat, ko je z njenega stališča vse v redu. Povrhu tega ta skladnost izgine takoj, ko svetovalka pove Jiru, kaj “mora” storiti, in njegovo odgovornost določi z izrazi, ki so eksplicitno drugačni od njene lastne situacije in njenih obveznosti. Njena kontrastivna identifikacija, ki je razvidna iz trditve “I have that you have” (“napisano imam da morate”), kaže divergentno usmeritev interesov, ki v teku svetovanja postaja čedalje očitnejša.

Različne strukture referenčne identifikacije poudarjajo nesimetrični nadzor nad produkcijo diskurza. Ta neenakopravni dostop do produkcije diskurza se kaže v številnih prekinitvah, eksplicitnih ukazih, negativnih ocenah in dejstvu, da svetovalka ne odgovarja na Jirove trditve. Med njuno kratko, petnajstminutno konverzacijo ga neprestano prekinja in s tem omejuje njegovo sodelovanje na komaj kaj več kot potrjevanje informacij, ki mu jih predstavi ona in ki jih kot svetovalka potrebuje. Ko na primer vpraša Jira po vpisnem listu (replika 23), prekine njegov odgovor in prekrije ostanek njegove izjave s svojo naslednjo pripombo (replika 25). Ko opazi (“see!” – “glejte!”), da je Jiro obdržal svoje stare vpisne obrazce, se odzove kritično in mu eksplicitno ukaže, naj jih vrže stran, njen ukaz pa je ostrejši tudi zaradi emfatične, padajoče intonacije. Jiro skuša to pojasniti (replika 26), toda svetovalka

ga ponovno prekine in znova izrazi svoj ukaz, ki ga zaradi večjega poudarka ponovi še enkrat.

Jiro med svetovanjem izve, katera predavanja mora obiskovati, da bo lahko diplomiral (ugotovi pa tudi, kako strah zbujačo je lahko akademska svetovalka), in je v tem pogledu interakcija sicer uspešna, vendar ne moremo reči, da je zanj konverzacija uspešna. Omejen je na vlogo pasivnega poslušalca, ki preprosto potrjuje govor bolj "poučenega" govorca, in ima zelo malo možnosti, da bi izrazil svoje ideje in mnenja. Preko izredno neenakopravnega dostopa na konverzacijski podij, nesimetrične dolžine replik, vzorcev prekinjanja, eksplicitnih ukazov in negativnih ocen kaže svetovalka trden nadzor nad konverzacijo in nad njenim topičnim razvojem. Kot je razvidno iz jasne deiktčne pronominalne identifikacije in pomanjkanja perspektivne skladnosti, kaže svetovalka tudi neskladno stališče in definicijsko strukturo dejavnosti. Interakcijo definira v smislu določenih zahtev, ki jih uveljavlja in ki jih kot predstavnica univerze interpretira kot odgovornost, da zagotovi, da jih bo Jiro upošteval. Ta institucionalna referenčna struktura, ki jo svetovalka uveljavlja, še ne pomeni, da ne sme Jiro imeti nobene avtoritete. Kot poudarja Freire (1993), lahko institucionalna avtoriteta šolstva sestoji iz izvajanja prevlade ali pa "kointencionalnega" ("co-intentional") sodelovanja v dialogu. V tej interakciji je odločilno to, da s strani svetovalke skorajda ne pride do prilagoditvenega premika, ki bi pomagal uskladiti obe perspektivi ali pa Jiru omogočil aktivnejši nadzor nad interakcijo.

5.2. FUMIKO IN NJEN PROFESOR: NESKLADNA PERSPEKTIVA IN SIMETRIČNA PRODUKCIJA

V drugem odlomku iz gradiva se Fumiko, študentka prvega letnika podiplomskega študija, sreča z dr. Hughesom, profesorjem na njenem oddelku. To je njuno prvo srečanje. Fumiko se je za to srečanje domenila po priporočilu nekega drugega predavatelja in upa, da bo dobila nekaj idej za svojo bližajočo se magistrsko nalogo. S Hughesom hoče govoriti o njegovi raziskavi o lokalnih podjetjih in zastavi mu številna vprašanja o metodoloških postopkih, ki jih je uporabil (z vprašalniki je raziskoval obnašanje potrošnikov in nakupovalne vzorce).

V odlomku je Fumiko pravkar izrazila svoje presenečenje nad tem, da je telefonski pogovor manj priročen in dražji od pisnega vprašalnika. Nato predlaga, da bi Hughes lahko zastavil svoja vprašanja po telefonu, in profesor odgovori:

(2) Fumiko in dr. Hughes

- 1 H: **Yeah I don't think we could use the same survey, over the phone because, {hhh} people won't be able to, it would be harder to, you know, {sunhun} elicit responses**
- 1 Ja mislim da ne bi mogla uporabljati iste raziskave, po telefonu ker, {hihi} ljudje ne bodo mogli, težje bi bilo, a veste, {mhm} dobiti odgovore
- 2 F: **You have to keep them for an hour hhh, you just say, "yes yes yes"**
- 2 Morate jih zadržati eno uro hihi, govorite samo, "ja ja ja"
- 3 H: **So, (7 sekund odmora)**
- 3 No, (7 sekund odmora)

Hughes v odgovor na Fumikin predlog (replika 1) pripomi, da bi bila uporaba telefona nepraktična in da bi bilo težko dobiti mnenja informantov. Fumiko odgovori na njegovo pripombo tako, da se postavi v vlogo profesorja, ki mora zadrževati informante na telefonu eno uro, zato da mu odgovorijo na nepraktičen in dolg seznam vprašanj. Fumiko dobesedno ilustrira to, kar ji je Hughes pravkar razložil, in privzame njegov glas, zato da bi dramtizirala njegovo trditev. Njen odgovor zaobjame natančno to, kar je Hughes rekel o pomanjkljivostih telefonskega pogovora v raziskovalni metodologiji.

Ironično pa je to, da se Hughes sploh ne odzove na njen humorističen poskus, da bi se postavila v njegov položaj (replika 3). Po enobesedni pripombi ("so" – "no") zadevo opusti, ne da bi izrazil razumevanje njene konstrukcije. Fumikina identifikacija s perspektivo Hughesa ni vzajemna, to neravnovesje pa se kaže tudi v nadaljevanju konverzacije.

Potem ko Fumiko zastavi profesorju nekaj informativnih vprašanj o raziskavi, ne ve več, kaj naj reče, in prizna "I can't think of a good question" ("Ne morem se spomniti dobrega vprašanja"). Prvič med njunim srečanjem Hughes vpraša Fumiko po informaciji. Zdi se, da to stori precej nezainteresirano:

(3) Fumiko in dr. Hughes

- 4 H: **Uh, wh-, what's your, objective?**
- 4 Eh, k-, kaj je vaš, cilj?
- 5 F: **Um, I'm, , I'm interested in any movement that's, like against for, against the, the regular flow of, of**

- maybe capitalist system of this society movement, {um} so like-, ,**
- 5 Em, jaz, , jaz se zanimam za vsa gibanja ki so, recimo proti za, proti, rednemu toku, mogoče kapitalističnega sistema tega gibanja družbe, {em} in recimo-, ,
- 6 H: **I would say this um, , , , this is really, the intent of this study is to influence the attitude of the consumer, {unhun} but it's not to impose, , uh, rules, in other words, it allows free markets to work, but try to influence the attitude of the consumer so that he realizes, the benefits and costs, associated with his purchases and purchase decisions**
- 6 Rekel bi tole em, , , , to je v bistvu, namen te študije je da vpliva na potrošnikov odnos {mhm} ne pa da vsiljuje, , eh, pravila, z drugimi besedami povedano, dopušča da delujejo prosti trgi, ampak poskusite vplivati na potrošnikov odnos tako da se bo zavedel, prednosti in cen, ki so povezane z njegovimi nakupi in odločitvami o nakupih

Fumiko (v repliki 5) obotavljivo opiše svoje zanimanje za protikapitalističen družbeni razvoj. V mučno počasnem odgovoru na Fumikino razlago njenih ciljev, po katerih jo je vprašal sam, Hughes ne upošteva tega, kar je povedala, in znova začne govoriti o svoji lastni raziskavi iz svoje lastne perspektive. Ta premik ilustrira deiktični "this" ("to"), ki sledi precej dolgemu premoru (replika 6) in s katerim se Hughes sklicuje na svojo študijo. Ta marker izgovori z ravno intonacijo in ga ne izrazi kontrastivno. Hughes ne reče Fumiko "This study" ("Ta študija") (v nasprotju z vašo študijo). Nepoudarjena intonacija kaže na to, da se Hughes vrača k raznim vidikom svoje študije in se ne sklicuje na to, kar je povedala Fumiko, s tem pa ustvarja razdaljo in nepovezanost med replikami.

Po drugi strani pa Hughes ne skuša zanikati Fumikine pravice do govora. Čeprav ji nadzora nad govorom ne daje aktivno, ji ga tudi ne poskuša vzeti. Hughes za razliko od Jirove svetovalke Fumiko ne prekinja oblastno in ji ne jemlje njene interakcijske avtoritete do govora. Da ji priložnost, da izrazi svoja mnenja in ji ne skuša eksplicitno vzeti podija. Da ji več kot dovolj časa za odgovor in ne prevladuje nad tokom konverzacije preko vzorcev prekinjanja in prekrivanja.

Hughes je preprosto pasiven, zato ignorira Fumikin govor. Ne potrudi se, da bi razumel genezo njenega govora, zato je

Fumiko frustrirana, saj je ne jemlje resno in ji ne odgovarja. Resda se minimalno potrudi, da jo vpraša po njenem mnenju, vendar ga ne upošteva. Ta perspektivna neskladnost je še toliko bolj presenetljiva, če pomislimo, kako Fumiko sprejme njegovo stališče (in dobesedno privzame njegov glas), ko govori o telefonski raziskavi. Hughesov odgovor je nedvomno defenzivna zavrnitev njenega mnenja, v kateri skorajda ne upošteva njene perspektive. Ker se osredotoči samo na svoje lastne zadeve, potrjuje svoje stališče, na katerega ne vplivajo Fumikini interesi.

5.3. KAZUKO IN NJENI KOLEGICI: SKLADNA PERSPEKTIVA IN NESIMETRIČNA PRODUKCIJA

Kazukini akademski kolegici Sandy in Valerie sta prišli v njeno mesto na poslovno konferenco in večerjata pri njej doma. Vse tri delajo podoktorske raziskave iz kemije in so približno enako stare. Kazuko je pred dvema letoma gostila Sandy, ko je ta v okviru raziskovalne izmenjave obiskala Japonsko, Valerie pa sedaj vidi prvič. Sandy in Valerie sta dobri prijateljici, ki sta skupaj hodili na univerzo. Konverzacija pri večerji večinoma poteka v pozitivnem in brezskrbnem tonu z obilico humorja in skupnega smeha.

V tem odlomku, ki sem ga vzel iz zgodnje stopnje konverzacije, Sandy in Valerie sprašujeta Kazuko o njenem trenutnem mestu raziskovalke na univerzi in o njenih splošnih vtisih o življenju v ZDA:

(4) Kazuko, Sandy in Valerie

- 1 V: **Do you feel accustomed to it yet?**
 1 Ali si se že navadila?
 2 K: **Yeah, , after, we-, you know we spent a three nights, four nights at the conference, we feel this our home hhh {hhh}**
 2 Ja, , potem ko, smo-, a veš bili tri noči, štiri noči na konferenci, se počutimo tukaj doma hihi {hihi}
 3 S: **Oh so its good to go away**
 3 Oh potem je dobro iti zdoma
 4 K: **[Yeah, right**
 4 [Ja, res je
 5 S: **[So you can do that**
 5 [In to lahko narediš
 6 V: **And this is your first time to be, in the United States?** [or have been-

- 6 In to je zate prvič da si, v Združenih državah?
[ali si bila-
- 7 K: [For her but,
7 [Zanjo ja ampak,
- 8 V: not for you
8 ne zate
- 9 K: not for me, yeah
9 ne zame, ja
- 10 V: Where were you before?
10 Kje si bila prej?
- 11 K: In the North/ [University of-
11 Na severu/ [Univerza v-
- 12 V: [And were you working there?
12 [A si tam delala?
- 13 K: Yeah with Dr. Mary Brown/ um,
13 Ja z dr. Mary Brown/ em,
- 14 V: Was that the same woman you're working with
here?
14 A je bila to ista ženska s katero delaš tukaj?
- 15 K: Yeah
15 Ja
- 16 S: Valerie asked, how did you get this post doc, I
couldn't remember, Now, {K: oh} did she write
you?
16 Valerie je vprašala, kako si dobila ta podoktorat,
nisem se mogla spomniti, No, {K: oh} a ti je pisala?
- 17 K: Yeah, when, she decided to come here, from the
North to here, she-, I think she sent letters to
many people to announce about it and <...> so I
was, I was unhappy with my position hhh, I was,
sort of looking for, {S: unhun} looking for a
chance
[to-
- 17 Ja, ko, se je odločila da pride sem, s severa sem,
je-, mislim da je poslala pisma mnogim ljudem da
bi jim to sporočila in <...> no jaz sem bila, jaz
sem bila nezadovoljna s svojim položajem hihi, jaz
sem, recimo iskala, {S: mhm} iskala priložnost
[da-
- 18 S: [Which boss was this?
[hhh
- 18 [Kateri šef je to bil?
[hihi
- 19 K: [Well, well hhh {S: hhh} You know that hhh, so I
wonder, if I could be uh, her post doc then, ,
19 [No, no hihi {S: hihi} Saj veš hihi, in mislim, ali bi
potem lahko bila eh, njena podoktorantka, ,

- 20 S: **This is delicious. Prize winning food**
 20 To je slatno. Ta hrana si zasluži nagrado
 21 K: **Okay hhh yeah**
 21 V redu hihi ja
 22 V: **And this is a, a one year/ or a two year post doc?**
 22 In to je, enoleten/ ali dvoleten podoktorat?
 23 K: **Uh, Mary says two years, and,**
 23 Eh, Mary pravi dve leti, in,
 24 S: **Kikuchi-san/ Japan said one year** [hhh
 24 Kikuči-san/ Japonska je rekel eno leto [hihi
 25 K: [Yeah
 25 [ja
 26 S: **So who knows,**
 26 No kdo ve,

Sandy in Valerie obe uporabljata strategije prilagajanja in vključevanja, ki poudarjajo njuno solidarnost (t.j. perspektivno skladnost) s Kazuko. Ko Valerie sprašuje Kazuko o njenih vtisih o ZDA, univerzi itd. (replike 1, 6, 10, 12 in 14), spoznava, kakšna oseba je, in obenem vljudno izraža zanimanje za svojo novo znanko. Preko vprašanj domači govorki konstruirata večjo socialno bližino, ki je osnova za skupno identifikacijo in skupno stališče znotraj tesno povezane skupine. Sandy ponazori svoje razumevanje Kazukine referenčne perspektive tako, da ponovno oblikuje in ponavlja njene trditve (repliki 5 in 26), dopolnjuje njene stavke (replika 8) in svoje pripombe daje skoraj v sinhronem ritmu s Kazukinimi izjavami.

Vidne so tudi številne druge pragmatične strategije, ki udejanjajo interakcijsko kohezijo: spraševanje po informaciji o ozadju, sklicevanje na podobne izkušnje in skupne vrednote (ki jih ilustrira pripomba "I feel the same way too!" – "Tudi jaz tako mislim!"), prilagajanja govoru s tujci (foreigner-talk) in prijateljsko, prijazno nagajanje. V kontekstu te diskurzivne strategije vzpostavljajo občutek o skupni perspektivi in skupni identifikaciji. Nanašajo se na pozitivna čustva in na rastoč občutek solidarnosti, s katerim govorke dosežejo zelo sinhrono referenčno perspektivo. To skupno razumevanje se kaže tudi v dejstvu, da Sandy in Valerie dopolnjujeta izjave, ki jih začne Kazuko (repliki 8 in 24), privzameta njeno stališče, spregovorita z njenim glasom in s tem kažeta na njihovo skupno usmeritev.

Ta skupna referenčna struktura pa se ne razvija povsem v prid Kazuko. Sandy in Valerie s svojimi strategijami odgovarjanja sicer vključita Kazuko v vzajemno konstrukcijo perspektivne referenčne strukture, obenem pa omejeta njeno sodelo-

vanje znotraj te strukture in udejanjita nesimetrično interakcijsko avtoriteto, pri kateri sta Kazukin diskurz in sodelovanje kritično omejena.

Eno vprašanje na primer takoj sledi drugemu, pri tem pa ima Kazuko premalo časa, da bi odgovorila tako obširno, kot bi lahko, če bi imela več časa. Potrdilno podporo v Sandyjinem preoblikovanju Kazukine pripombe (replika 3) o tem, da se počuti kot doma, potem ko se je vrnila s konference, izniči njena ponovitev (replika 5), ki prekine in prekrije Kazukin odgovor. Valerie ji s svojim naslednjim vprašanjem (ali je to Kazukino prvo potovanje v ZDA) ne da časa, da bi razširila odgovor, in hitro preskoči na novo temo. Ko Sandy odgovori namesto Kazuko ("not for you" – "ne zate") in prevzame njen glas, pokaže, da razume, kaj hoče povedati Kazuko, obenem pa ji vzame pravico, da bi to dejansko povedala. Kazuko sogovornici znova prekineta (replika 12), ko skuša odgovoriti na Valeriejino vprašanje o svoji prejšnji univerzi. Pripoved, ki bi jo lahko razširila ("University of-" – "Univerza v-"), prekine Valeriejino naslednje vprašanje ("Were you working there?" – "Si tam delala?").

Valerie in Sandy v svojih vprašanjih sicer izražata zavzetost, da bi razumeli Kazukino stališče, vendar ji obenem nenamerno preprečita dostop na podij in polno sodelovanje v konverzaciji. Kazuko jima sicer lahko odgovarja, vendar le omejeno in v skladu s tihimi pričakovanji in standardi domačih govork glede tega, kdaj, kje in v kakšni meri morajo biti predstavljene informacije. Vse to na koncu določa, koga sogovornice poslušajo in čigav interakcijski seznam zadev oblikuje konverzacijo.

Posebne pomena je Sandyjin poskus, da se sklicuje na podobno izkušnjo s Kazuko (replika 18), ko omeni (na humoristično ironičen način) Kazukinega šefa, ker ve, da se Kazuko z njim ni razumela. Ko se Sandy prvič sklicuje na Kikučija ("Which boss was this?" – "Kateri šef je to bil?"), prekine Kazukino razlago o tem, kako je dobila svoje sedanje mesto na univerzi, ki jo je začela v odgovor na Sandyjino vprašanje. Po Sandyjini prekinitvi skuša Kazuko nadaljevati, a jo ta znova prekine. Tokrat pripomni nekaj o hrani, kar je še bolj nenaden in neskladen preskok na novo temo in dokončno ustavi Kazukino pripoved. Ko Valerie nadaljuje z vprašanjem (replika 22) in vpraša Kazuko, ali je njeno mesto za eno leto ali za dve leti, začne Kazuko novo razlago, toda Sandy jo spet prekine, odgovori namesto nje in pove, kaj ji je po njenih predstavah rekel Kikuči.

Dejstvo, da se Sandy in Valerie sklicujeta na skupno ozadje, kaže na sproščeno zaupnost znotraj tesno povezane

skupine in humoristično označuje trenutno situacijo, obenem pa jemlje Kazuko besede z jezika in ji s tem odvzema interakcijsko avtoriteto za oblikovanje konverzacije. Ko domači govorci privzemata Kazukino stališče, hkrati omejujeta njeno pravico, da bi prevladala nad podijem z isto stopnjo avtoritete in diskurzivnega nadzora, kot jo implicitno uveljavljata sami. Čeprav si Kazukini prijateljici njeno interakcijsko pravico do govora nedvomno lastita nenamerno in brez slabih namenov, pa to kaže na mikropolitično nabito vzdušje, v katerem je situiran diskurz in v katerem ima Kazuko položaj mlajše partnerke, ne pa povsem enakopravne udeleženke. Domači govorci v imenu solidarnosti vsiljujeta nadzor nad skupno intersubjektivnostjo znotraj tesno povezane skupine, ki jo ilustrira njen govor.

5.4. KAZUKO IN LILLY: SKLADNA PERSPEKTIVA IN SIMETRIČNA PRODUKCIJA

Četrty in zadnji odlomek sem vzel iz konverzacije pri kosilu med Kazuko in Lilly. Lilly je tehnica v laboratoriju, kjer Kazuko dela svojo raziskavo. V času, ko je bila konverzacija posneta, sta Kazuko in Lilly delali v laboratoriju že približno šest mesecev. V razgovorih sta se opisali kot prijateljici, ki sta se pogosto skupaj spoprijemali s težavami, ki sta jih imeli s svojim šefom, občasno prepirljivim predstojnikom oddelka, ki je nadzoroval laboratorijske dejavnosti.

V tem odlomku je Kazuko pravkar prižgala kasetofon in spregovorila o tem, da je predmet moje raziskave:

(5) Kazuko in Lilly

- 1 K: But it's, rather strange to see my conversation on a neat typed written, {hhh} he even, he even, he pointed out what does this mean and, {unhun} that's rather embarrassing hhh {hhh} , , , ,
- 1 Ampak je, precej čudno videti mojo konverzacijo na lepo natipkanem, {hihi} on je celo, on je celo, on je celo povedal kaj to pomeni in, {mhm} to me spravi kar malo v zadrego hihi {hihi} , , , ,
- 2 L: Yeah, I can't imagine what, , what it would be like to record your, everyday/ {unhun}/ for the whole day what it would be like, {right} you know after

- you recorded it, {unhun/} and run it out, it's like,
 "I said that? Boy, I sound stupid!"
 [hhh]
- 2 Ja, ne morem si predstavljati kako, , kako bi bilo
 če bi posnela tvoj, vsakdanji/ {mhm/} ves dan
 kako bi bilo, {res je} a veš ko bi to posnela,
 {mhm/} in bi to zavrtela, bi rekla, "To sem rekla?
 Joj, kako neumno zvenim!"
 [hihi]
- 3 K: [hhh right yeah, , I hate to hear my speak-
 ing in-, from a you know a tape recorder
 or a videotape, it's always very-, sounds
 stupid hhh {hhh} "Am I that stupid?" [hhh]
- 3 [hihi res je ja, , ne maram se slišati govoriti
 v-, a veš na kasetofonu ali videu, to je vedno
 zelo-, zveni neumno hihi {hihi} "A sem tako
 neumna?" [hihi]
- 4 L: [hhh well, I don't know if you noticed this
 or not but, when you hear yourself talking
 inside your head, {right} you sound like
 one tone, {right} and then when you hear
 it on a recording {unhun} it's like you're in
 a different {right} tone and it's like,
 {unhun} "I don't sound like that do I?"
 {unhun} you know, {right} cause there's,
- 4 [hihi no, ne vem če si to opazila ali ne
 ampak, kadar se slišiš govoriti v svoji glavi,
 {ja} zveniš kot en ton, {ja} in potem ko to
 slišiš na posnetku {mhm} je kakor če si v
 drugačnem {ja} tonu in rečeš, {mhm}
 "Menda ja ne zvenim tako!?" {mhm} a veš,
 {ja} zato ker je,
- 5 K: Yeah maybe we, hear from, inside of you know
 {unhun} head or something,
- 5 Ja mogoče mi, slišimo od, znotraj a veš {mhm}
 glave ali nekaj takega,
- 6 L: unhun, cause-, cause-, you know to me, I think I
 have somewhat of a low voice/ {oh} and in reali-
 ty, I have a quite high voice, {hhh} and it's like,
 hhh {hhh} well how come it sounds low here
 {ah} and it, sounds high there
- 6 mhm, ker-, ker-, a veš meni, jaz mislim da imam
 kar nizek glas/ {o} v resnici, pa imam precej visok
 glas, {hihi} in si rečem, hihi šhihi no kako to da
 tukaj zveni nizko {ah} in, tam zveni visoko

- 7 K: **Unhun, yeah, , but it's not only a matter of, you know, sound difference, šunhun/} but also a sound stupid hhh**
- 7 Mhm, ja, , ampak to ni samo stvar, a veš, razlike v zvoku, {mhm/} ampak tudi zveneti neumno hihi
- 8 L: **Yeah cause you actually end up completing what you're trying to say in your head {unhun} and you don't actually say it {unhun} completely, šunhun} I do that all the time,**
- 8 Ja ker konec koncev dopolniš to kar skušaš povedati v svoji glavi {mhm} in tega v resnici ne rečeš {mhm} popolnoma, {mhm} jaz to kar naprej delam,
- 9 K: **So maybe everybody must think themselves {unhun} little bit cleaver than every other people think**
- [hhh
- 9 In mogoče vsak zase gotovo misli {mhm} da je malo pametnejši kot pa mislijo vsak drugi ljudje
- [hihi
- 10 L: **[hhh "What do you mean you don't understand? {unhun/} I understood myself completely!" {unhun/} hhh**
- 10 [hihi "Kaj hočeš reči s tem da ne razumeš? {mhm/} Jaz sem se čisto dobro razumela!" {mhm/} hihi
- 11 K: **"You should know what I mean" {hhh} hhh**
- 11 "Morala bi vedeti kaj mislim" {hihi} hihi

Ta izmenjava ponazarja vzorec, ki ga imenujem "skupna konstrukcija" ("shared construction"): diskurz je zelo sinhron, govorki ga konstruirata skupaj, zanj sta značilni tako uravnovešena produkcija kot referenčna skladnost, govorki gledata na interakcijo z enotne, skupne perspektive.

Ko Kazuko pove, da je v zadregi, kadar posluša svojo posneto konverzacijo, se Lilly strinja z njenim občutkom (replika 2) in si predstavlja, kako to je, ter v svojem odgovoru hipotetično predpostavlja, da se sama znajde v enaki situaciji. Svoje občutke ilustrira tako, kot če bi bila v položaju, ki ga je Kazuko pravkar opisala ("I said that?" – "To sem rekla?"). Po drugi strani pa Kazuko razširi Lillyjino izjavo tako, da uporabi podoben hipotetičen primer in privzame isti glas ("Am I that stupid?" – "A sem tako neumna?"). Lilly nato razširi temo (replika 4) in govori o tonu svojega posnetega glasu, pri tem pa

ohranja isto hipotetično osebo, ki govori na podlagi Kazukine izkušnje. Kazuko v svojem odgovoru prispeva nadaljnji opis, na katerega Lilly odgovori, in tako naprej. Vsaka govorka doda Kazukini prvotni pripombi o snemanju svojega glasu novo opisno variacijo. Zato se perspektivi, iz katerih se generira govor, začeta zlivati v eno, saj govorki potrjujeta diskurz druga druge preko večplastne, sestavljene strukture. To doseže višek (repliki 10 in 11), ko vsaka govorka doda komplementaren del isti ilustrativni pripombi, ki naj bi jo dala namišljena govorka v hipotetičnem odgovoru drugi namišljeni govorki, ki je ne bi razumela.³

Eden od najbolj presenetljivih vidikov pri tej izmenjavi je Lillyjino sodelovanje pri odgovarjanju Kazuko. Medtem ko Sandy in Valerie pogosto spreminjata temo in hitita z zastavljanjem novih vprašanj, je Lilly dojemljiva za Kazukine ideje in mnenja in jih vključuje v svoj lastni govor, tako da ponavlja, razširja in ilustrira temo, o kateri govorita. Lilly pravzaprav oblikuje svoj diskurz glede na Kazukinega. Pri prilagajanju se ne omejuje na to, da preprosto spreminja obseg Kazukinega govora in ponavlja leksikalne in parajezikovne značilnosti.⁴ Če bi Lillyjine odgovore omejili zgolj na prilagajanje (Beebe & Giles 1984), bi se pri analizi omejili na govorce, ki so v osnovi avtonomni in prilagajajo svoje individualne načine govora. Do tega nedvomno pride, vendar pa to še ne razloži medsebojne odvisnosti govork, njunega govora in Lillyjinega vključevanja Kazukinega govora v svoj odgovor: tega, kar pove in tega, kar je dejansko zmožna povedati. Lilly zavzeto vključuje to, kar pove Kazuko, v svoj govor, obenem pa ji daje interakcijsko avtoriteto za oblikovanje usmeritve in načina konverzacije. S sodelovanjem pri odgovarjanju razširi Kazukino sodelovanje in omogoča dosti bolj tekoč in jasen diskurz od tistega, ki je razviden (in možen) med konverzacijo pri večerji. Na zelo socialen način je Lilly del Kazukinega diskurza kot nedomače govorke.

Za konverzacijo pri kosilu je značilna tudi uporaba indirektnega govora. Kazuko in Lilly privzameta hipotetično perspektivo na podlagi tega, kar pove sogovornica, in govorita s privzetim glasom, kot če bi se dejansko znašli v takšnem položaju in se odzivali na njegove možnosti. Pri svojih odgovorih se postavita v kožo namišljene tretje osebe in izražata njene hipotetične občutke na podlagi tega, kar pove sogovornica. Ko Kazuko omeni svojo zadrego (replika 1), ji Lilly odgovori s stališča te zadrege in izrazi enak občutek nelagodnosti ter samoočitajoče nejevolje: "Boy I sound stupid" ("Joj kako neumno zvenim"). Ko Kazuko omeni, da verjetno vsi mislimo, da smo pametnejši kot v resnici (replika

³ *Sposobnost govork, da ohranjata kompleksno strukturo te namišljene igre, v kateri se postavljata v različne vloge, spominja na Goffmanov (1974) opis strukturiranja in njegovih ponavljajočih se možnosti za mnogotere reinterpretacije. Ta opis dokazuje koordinacijo med Kazuko in Lilly ter teksturo perspektivne strukture, ki jo konstruirata.*

⁴ *Zanimivo je to, da v Lillyjinem govoru skorajda ni sintaktičnega poenostavljanja, ki je značilno za govor s tujci (foreigner-talk).*

⁵ To pa ni omejeno na priznavanje pravilnosti sogovornikovega mnenja. Ni nujno, da se sogovorniki strinjajo z njim, nujno pa je, da mu dajo pravico do govora in ga poslušajo kot veljavnega, priznanega udeleženca. To mnenje je eksplicitno "demokratično", saj se opira na osnovno predpostavko o enaki pravici do sodelovanja na konverzijski mikroravni ter na makroravni socialnih skupin.

9), ji Lilly odgovori iz perspektive, ki jo predpostavlja njena pripomba: "What do you mean you don't understand?" – "Kaj hočeš reči s tem da ne razumeš?", kot če bi odgovarjala sogovornici, ki je ne bi razumela, medtem ko bi sama mislila, da se je dobro izrazila; prav tako, kot je prej rekla Kazuko. Kazuko nato dogradi to sestavljeno predstavitev (replika 11) in z istega, enotnega stališča doda podobno pripombo: "You should know what I mean" – "Morala bi vedeti kaj mislim". V teh medsebojno privzetih odgovorih je referenčna razdalja med govorkama zelo majhna. Pri udejanjanju vzajemne konstrukcije razumevanja ter skupnega stališča, s katerega tvorita svoj diskurz, imata podoben pogled na svet, ki ga opisujeta. Ta vzajemna perspektiva, ki jo konstruirata med konverzacijo, odločilno vpliva na sodelovanje in na pogajanje o pomenu.

Preko rabe indirektnega govora lahko Kazuko in Lilly postaneta ena oseba in gledata na temo s privzete perspektive, ki je drugačna od njunih posamičnih stališč. Tako dosežeta resnično kolektivno definicijo situacije in skupaj strukturirata kontekst.

6. STRUKTURIRANJE SODELOVANJA VZDOLŽ DVEH INTERAKCIJSKIH OSI

Naši štirje konverzijski odlomki ponazarjajo interakcijski model, pri katerem vidiki mikrosocialne organizacije sodelovanja, ki jih skupno (čeprav ne vedno pravično) strukturirajo govorci, posredujejo komunikacijo in njeno uspešnost (oziroma neuspešnost). Iz odlomkov lahko sklepamo, da se sodelovanje strukturira v štirih smereh, vzdolž osi perspektive in produkcije. Na osi perspektive se interaktanti referenčno razvrščajo glede na relativno razdaljo med svojimi središči pozornosti in na to, ali upoštevajo sogovornikovo perspektivo sveta ali pa kažejo različne usmeritve in delovanje. Na osi produkcije se govorci medsebojno razvrščajo glede na interakcijsko avtoriteto in nadzor nad govorom, ki ju določajo pokazatelji, kot so dostop na podij, vzorci trditve in vprašanj o sogovornikovem mnenju ter narava razumevanja in delovanja pri širjenju sogovornikovega govora. Govorci si lahko kooperativno delijo podij in upoštevajo sogovornikovo pravico do govora in veljavnost⁵ njegovih idej, lahko pa sogovornika prekinjajo in izključujejo in si lastijo pravico, da enostransko oblikujejo smer govora.

Jirova svetovalka na primer med svetovanjem ne privzame referenčnega stališča svojega študenta. To perspektivno neskladnost ponazarjata vzporedni valovni dolžini, ki se ne srečata (glej 1. sliko v dodatku). Svetovalka ohrani interakcijsko razdaljo, pri kateri se njeno stališče razlikuje od stališča njenega nedomačega študenta, to pomanjkanje intersubjektivnosti pa nakazuje različne in neenakopravne odgovornosti, institucionalne identifikacije in osebne obveznosti, ki oblikujejo interakcijo. Nesimetrični vzorec produktivnega nadzora nad konverzacijo, ki določa, koga sogovorniki poslušajo in čigava definicija situacije prevlada (predstavlja ga poševna črta, ki se nagiba v prid enega govorca), izključuje Jiro in mu daje položaj dokaj nemočnega govorca, ki nima veliko avtoritete pri oblikovanju konverzacije. Svetovalka uporablja svoj institucionalni status⁶ zato, da preko strategij prekinjanja in prekrievanja vsiljuje svoj interakcijski nadzor nad govorom, ter eksplicitno pove Jiro, kaj, kako in kdaj mora narediti. Zato je v tej izmenjavi perspektiva neskladna, dostop do produkcije diskurza pa zelo nesimetričen.

Primer podobne situacije je Fumikino srečanje s profesorjem, pri katerem imata govorca različni perspektivi, ki se ne križata. Profesor Hughes ne more (ali noče) upoštevati Fumikinega pojmovanja raziskave (in celo njenih vprašanj o tem), saj si ne prizadeva, da bi na zadeve gledal iz njene smeri govora. Za razliko od Jirove svetovalke ji Hughes dostopa na podij ne prepreči aktivno, ne prekinja njenih izjav in ne omejuje njenega sodelovanja z eksplicitnim omejevanjem interakcijske avtoritete, ki jo ima Fumiko pri usmerjanju konverzacije. Čeprav sta njuni stališči zelo različni, je produkcija diskurza precej simetrična, vsaj kar se tiče količine govora in vzorcev prekinjanja⁷. Zato sta pri tej konverzaciji referenčni valovni dolžini različni, os produkcije diskurza pa je relativno uravnovešena.

Pri konverzaciji med Kazuko in njenima kolegicama se Sandy in Valerie precej potrudita, da bi vključili Kazukino perspektivo v svojo lastno, zato prilagodita vsebino in ritem svojega govora njenemu. Domači govorki na podlagi solidarnosti med članicami tesno povezane skupine uspešno sledita skupni referenčni usmeritvi, toda ta povezanost omeji Kazukine priložnosti za govor, s tem pa tudi njeno avtoriteto pri oblikovanju konverzacije. Čeprav je zaznavna določena stopnja intersubjektivnosti (predstavljajo jo prekrivajoče se valovne dolžine), so interakcijske pravice v diskurzu neuravnovešene (predstavlja jih neuravnovešena os produkcije).

Pri konverzaciji med Kazuko in Lilly gre za uravnovešeno in kooperativno interakcijo. Lilly in Kazuko konstruirata izjemno skladno referenčno perspektivo, saj ustvarita skupno

⁶ Ko Jirova svetovalka uporablja to avtoriteto, jo udejanja v interakciji. Tega pa ne počne avtomatično, saj ni nujno, da avtoriteto uveljavlja samo zato, ker ji to konvencionalno dopušča njen institucionalni položaj. Način, kako se udejanja ta strukturalna avtoriteta, se spreminja glede na kontekst. Pri Jirovem srečanju z drugo svetovalko govorca konstruirata dosti bolj prožno in vzajemno strukturo sodelovanja.

⁷ Res je, da Hughes Fumiko ne da prave avtoritete, ker ne povzame tega, kar je rekla. Ne sprašuje je po njenem mnenju in ne vključi njenih idej v svoj govor, s čimer bi ji dal pravi interakcijski nadzor nad diskurzom. Odlomek sem predstavil predvsem zato, da bi pokazal os perspektive, vendar pa ne bi bil na koncu osi, kar zadeva simetrični nadzor. Seveda ne moremo jasno ločevati med perspektivo in produkcijo, saj sta obe osi medsebojno povezani. Model je hevrističen in ponazarja splošne težnje v interakciji. Dokazuje tudi, da se močna solidarnost lahko pokaže istočasno z visokimi pokazatelji nadzora.

usmeritev. Simetrična je tudi konstrukcija, saj si delita nadzor nad govorom in interakcijsko avtoriteto pri določanju njegovega pomena. Glasova obeh govork se mešata in ustvarjata skupno, povsem enotno stališče. Zato je os perspektive skladna, os produkcije pa uravnovešena.

V mnogih modelih solidarnosti in statusa (oziroma moči), ki jih uporabljajo v interakcijski sociolingvistiki (na primer Tannen 1984, 1986), sta interakcijski osi postavljeni ena nasproti druge. Govorec naj bi kazal solidarnost na škodo avtoritete oziroma uveljavljal statusni ugled na škodo povezanosti skupnosti. Tannen trdi, da napačna interpretacija teh dveh strategij metakomunikacijskega strukturiranja (na primer "pragmatična sinonimija" – "pragmatic synonymy" – pri kateri lahko poslušalec govorcev nameravani marker velike solidarnosti razume kot marker velike avtoritete) povzroča neuspešno medkulturno komunikacijo (vključno s komunikacijo med govorcami iz različnih "subkultur").

Nasprotno pa si osi solidarnosti in statusa, ki ju v interakcijskem smislu imenujem osi perspektive in produkcije, nista nasprotni, pač pa sta komplementarna vidika socialne dejavnosti govora. Dinamika konverzacijskega delovanja na mikroravni ne obsega le tega, kje (referenčno), pač pa tudi kako (avtoritativno) se govornici razvrščajo drug do drugega in strukturirajo naravo sogovornika.

7. OBLIKOVANJE TEKOČEGA GOVORJENJA NEDOMAČEGA GOVORCA

Narava sodelovanja odločilno vpliva na naravo (in uspešnost) govora nedomačega govornika in oblikuje koherenco, moč in celo njegovo sposobnost tekočega govorjenja. Analize nesporazuma, ki enostavno kontrastirajo pragmatične značilnosti kulturno specifičnih komunikacijskih stilov in ne upoštevajo tega, kako govornici strukturirajo pragmatične značilnosti v dejavnosti, zanemarjajo to pomembno dejstvo.

Nedomači govornici v naših štirih konverzacijskih odlomkih v interakcijo vsekakor prinesejo diskurzivne konvencije, ki so specifične za njihovo kulturo. Toda te ne vplivajo neposredno na diskurz in ne ovirajo pravilne interpretacije nameravanih sporočil zgolj zato, ker posamezni govornici prihajajo iz kulturnega ozadja, za katerega so v povprečju značilne takšne konvencije. Interpretacijo in komunikacijske rezultate govora oblikuje predvsem narava govorcev, ki jo ti interaktivno konstruirajo.

V konverzaciji med Kazuko in Lilly se na primer razvije skupno, simetrično in uravnovešeno sodelovanje, znotraj

katerega Lilly s svojimi odgovori pozitivno strukturira Kazukino sodelovanje, saj podpira in širi njen diskurz. S svojim delovanjem pri odgovorih spodbuja, podpira in razvija Kazukine ideje. Njene ideje se v vrsti replik interaktivno konstruirajo preko zaporednih pripomb, ki dodajajo podrobnosti in širijo implikacije preko Lillyjinih vprašanj. Ker Lilly upošteva Kazukina mnenja in jih jemlje resno, dobijo ta večji pomen. Kazukin govor oblikuje nadaljnji pogovor. Preko sodelovanja se Kazukino znanje jezika kot nedomače govorce razširi onkraj njene "individualne" kompetentnosti. Lillyjino delovanje je okvir, ki podpira in širi Kazukin govor. Pomembno je, da Kazukin diskurz ni le njen, pač pa ga govorki skupaj konstruirata v tem dialogičnem odnosu.

Preostale konverzacije, zlasti konverzacija med Kazuko in njenima kolegicama, ponazarjajo isti odnos strukturiranja, vendar nimajo pozitivnega značaja sodelovanja. Jasno je, da lahko v skupni socialni dejavnosti domači govorec razširi kompetentnost nedomačega govorca ne le navzgor, s tem da razširi njegovo udejanitev, pač pa tudi navzdol, s tem da ovira njegov govor in omeji njegov diskurzivni položaj (Shea 1993b). V konverzaciji z Lilly govori Kazuko bolje kot v konverzaciji s svojima kolegicama, zaradi načina, kako njene sogovornice, domače govorce, strukturirajo njeno sodelovanje.

V konverzaciji s Sandy in Valerie je Kazukin diskurzivni položaj omejen. Njene možnosti za govor so omejene zaradi omejenega dostopa na podij in premajhnega razumevanja in širjenja njenega govora, ki bi Kazuko podpirala. Kazukini kolegi sta prijazni in se zanimata za to, vendar s svojo dejavnostjo nenamerno omejujeta moč in koherenco njenega govora in zanj strukturirata manj avtoritativen diskurzivni položaj, s katerega lahko govori. Ker s svojimi odgovori ne podpirata in ne širita Kazukinega govora, ji ne data prave priložnosti, da bi svoje ideje polno izrazila preko skupne konstrukcije razširjenega diskurza. Kot govorka, ki precej dobro obvlada jezik, Kazuko izgubi priložnost, da bi sodelovala v skupni konstrukciji, ki ima odločilen razvojni pomen za izboljšanje njenega znanja jezika.

Divergentna perspektiva, ki jo uveljavi profesor Hughes, ki noče upoštevati stališča svoje študentke, omeji resonanco in zanimivost Fumikine angleščine. Fumiko s svojim govorom ne komunicira, vendar ne zato, ker ne bi bil "primeren" ali ker se ne bi "znala izražati", pač pa zato, ker ji oddaljeni in nezavzeti Hughes ne odgovarja in ignorira njene ideje. Situacija ni popolnoma nekomunikativna, ker se Fumiko rade volje prilagodi profesorjevemu stališču, ta premik pa podpira tradicionalni model pedagogike kot prenosa (transmission) (Freire 1993), pri katerem se učitelj postavi v položaj strokovnjaka, ki

določi naravo strokovnega znanja tudi tako, da označi razpon (t.j. perspektivo) dovoljenega govora; to situacijo mora študent pogosto sprejeti, saj nima druge izbire. Odgovori profesorja Hughesa, ki strukturirajo Fumikin diskurz, so del ideološke reprodukcije socialnih vlog in odnosov, v katerih so študenti in "outsiderji" tisti, ki niso informirani in nimajo potrebnega znanja.

Med srečanjem s svetovalko je Jiro kot govorec resno omejen. Svetovalka mu prepreči, da bi izrazil svoje ideje, saj ga omeji na pasivno potrjevanje tega, kar sama pove namesto njega. Jiro nima veliko priložnosti, da bi povedal svoje mnenje, prevladal nad podijem ali govoril avtoritativno. Njegov govor ima zelo malo teže, saj je deležen minimalnega upoštevanja in odgovora.

Študije, ki po tradiciji Vygotskega obravnavajo strukturiranje (Cazden 1989; Donato 1994; Griffin & Cole 1984; Moll 1992; Wood *et al.* 1976) in vodeno sodelovanje (Rogoff 1990), kažejo, da je dejavnost sodelovanja, pri kateri učitelj (ali bolj izkušen vrstnik) podpira učenčevo dejavnost v "območju proksimalnega razvoja" ("zone of proximal development") (Vygotsky 1978; Griffin & Cole 1984), odločilno sredstvo pri kognitivnem razvoju. Pomoč odraslega "podpira in širi" otrokovo razumevanje in spretnost pri uporabi posredovanih kulturnih sredstev (Rogoff 1990), kamor spada tudi jezik. Glede na socialno osnovo duševnega razvoja se razumevanje najprej pojavi na nadduševni ravni dejavnosti, potem pa je ponotranjeno (oziroma prilagojeno) na znotrajduševni (intra-mental) ravni individualnega spoznavanja (Wertsch 1991). Z razvojnega stališča imamo torej naravo konverzacijskega sodelovanja lahko za odločilni lokus pri razvoju znanja drugega jezika (celo za govorce, ki precej dobro obvladajo jezik), saj imajo odgovori domačega govorca odločilen pomen pri konstrukciji diskurza nedomačega govorca.

Zaradi možnih variacij značaja konverzacijskega sodelovanja, ki se pojavljajo v naših konverzacijskih odlomkih, ne moremo kontrastivno govoriti o "kulturnih razlikah", saj tako omejujemo medkulturno komunikacijo na lažno dihotomijo komunikacijskih stilov, ki "bi lahko" povzročali neuspešno komunikacijo. Implikature in interpretativna sklepanja, ki jih po Gumperzovem (1992a: 240) mnenju uporabljajo govorci, ki se pri tem "opirajo na interpretativne konvencije v svojem maternem jeziku", se prav tako strukturirajo v konverzacijski dejavnosti. Kako se interpretirajo izjave, je odvisno od tega, kakšen položaj ima govorec in kako sogovorniki strukturirajo njegov diskurz: ali mu dajo interakcijsko avtoriteto in upoštevajo njegovo referenčno perspektivo ali omejujejo in zanemarijo njegovo sodelovanje. Pri določanju oblike in uspešnosti medkulturne interakcije niso

odločilne kulturne razlike same po sebi, pač pa način, kako jih govorci razumejo in se o njih pogajajo.

Specifičen primer posredovanega značaja kontekstualizacije je smeh v zadregi, ki ga japonski govorci angleščine uporabljajo pogosteje od domačih govorcev. Japonski govorci se v nerodnih situacijah, na primer kadar ga polomi, smeji zato, ker ga situacija spravi v zadrego⁸. Po analizi nesporazuma lahko sogovorniki ta smeh nenamerno napačno interpretirajo zaradi kontrastivnih interpretacijskih konvencij. To, kar za japonskega govornika v eksegetični prizmi japonske kulture pomeni neškodljivo, čeprav nerodno zadrego, lahko za ameriškega govornika pomeni neprimerno zabavo s konotacijami neresnosti ali sarkastičnega posmeha, ki se mu zdita nevljudna. Medtem ko japonski govorci angleščine s svojim smehom ne misli biti nespoštljiv, lahko nenamerno prekrši pragmatična pravila tega, kar je primerno v angleščini, kar povzroči nesporazum, neuspešno komunikacijo in morda tudi negativno napačno pripisovanje intence (glej 2. sliko v dodatku).

Kot sem že omenil, s takšnim razmišljanjem omalovažujemo posredovano naravo sodelovanja, v katerem se signal pojavi. Če si ogledamo specifične primere v našem gradivu, opazimo, da ima Kazukin tesnoba smeh v konverzaciji z Lilly, za katero je značilna skupna in simetrična produkcija, zelo drugačen pomen kot Jirov smeh v konverzaciji s svetovalko, kjer je perspektiva dosti bolj neskladna, interakcijska avtoriteta pa neuravnovešena.

Na začetku konverzacije med Kazuko in Lilly se Kazuko smeji ("hihi") zaradi zadrege, ker snema svoj glas (in verjetno tudi zato, ker mora snemanje vsiliti tudi Lilly):

(6) Kazuko in Lilly

1 K: **She even, he even, he pointed out what does this mean and, {unhun} that's rather embarrassing hhh {hhh} , , , ,**

1 ona je celo, on je celo, on je celo povedal kaj to pomeni in, {mhm} to me spravi malo v zadrego hihi {hihi} , , , ,

2 L: **Yeah, I can't imagine what, , what it would be like**

2 Ja, ne morem si predstavljati kako, , kako bi bilo

Kazukin smeh pa odmeva dosti bolj pozitivno kot Jirov smeh, ki se pojavi, ko mu svetovalka naroči, naj vrže stran svoje stare vpisne liste:

⁸ Seveda se moramo izogniti esencialističnim stereotipom, ki temeljijo na "redkem/ničnem diferencialu" ("rare/zero differential") (Morsbach 1988). To, kar je odsotno v eni kulturi, naj bi bilo tipično za drugo kulturo, čeprav je določeno obnašanje ali prepričanje precej netipično za to kulturo. V angleščini prav gotovo obstajajo netipične situacije, kjer je značilen smeh v zadregi, tako kot obstajajo tipične situacije v japonščini, kjer tega smeha ni.

(7) Jiro in svetovalka

- 1 S: **see! you keep all these old ones and I want you to throw` them` aw::ay!**
 1 glejte! obdržali ste vse ta stare jaz pa hočem da jih` vržete` stra::n!
 2 J: **Yeah hhh I er,** [I uh-
 2 Ja hihi jaz e, [jaz eh-
 3 S: **[This is the one I want you to keep, this is the only one I want you to have**
 3 [Tega hočem da obdržite, tole je edini ki hočem da ga imate

V obeh primerih se nedomači govorec smeji iz zadrege, vendar ima izjava "hihi" kot kontekstualizacijski signal, ki je drugače situiran in strukturiran znotraj socialne dejavnosti, zelo različne pomene, ker jo govorci razumejo iz različnih usmeritev govora.

Preoblikovati moramo model kontekstualizacije, da bomo lahko razložili metapragmatično strukturiranje izjav znotraj dejavnosti motiviranih akterjev, ki ne interpretirajo le jezikovnih signalov, pač pa si nasprotujejo, sodelujejo in delajo kompromise v drugačnih socialnih svetovih. Upoštevati moramo (glej 3. sliko v dodatku), da so po eni strani govorci lahko motivirani, da strukturirajo skupno, uravnovešeno sodelovanje, v katerega pozitivno vključijo kulturne razlike med diskurzivnimi konvencijami in kontekstualizacijo, po drugi strani pa lahko strukturirajo ločeno in nesimetrično sodelovanje, v katerem nedomače govorce negativno označijo kot drugačne in neprimerne. Jezikovni kontekstualizacijski signali so pragmatična sredstva, ki jih govorci uporabljajo. Včasih jih skujejo v meče obtoževanja, včasih pa v lemež vzajemne identifikacije. Razlike med komunikacijskimi stili, najsi bodo etnične ali kulturne, ne povzročajo neuspešne komunikacije, pač pa jo odsevajo. Če ne obstaja dovolj razlogov, da bi te razlike ohranili, se govorci z različnimi stili navadno prilagodijo drug drugemu (McDermott & Tylbor 1988).

8. IMPLIKACIJE INTERPRETACIJ NESPORAZUMA IN STRUKTURIRANJA

Čeprav štirje odlomki, ki jih predstavljam v svoji analizi, ponazarjajo zelo različne konverzacije, jim je skupno to, da v vsaki sodeluje japonski nedomači govorec, ki precej dobro obvlada jezik. Različni interakcijski vzorci, ki se pojavijo v

konverzacijah, in različni komunikacijski rezultati, ki jih govorci dosežejo, kažejo na izjemno raznolikost diskurzivnih stilov, ki obstajajo med govorci iz istega "kulturnega" ozadja. Gradivo nas opozarja na to, da kultura ni esencialističen konstrukt, čigar člani bi privzemali enake vrednote, gojili enaka prepričanja in upoštevali iste interpretacijske konvencije. Kulturni stil ni niti sporazumen niti izomorfen z ideološko konstruiranimi jezikovnimi skupnostmi, ki so odvisne od "namišljenih" nacionalnih identitet (Anderson 1983).⁹ V kateri koli "kulturi" in v kateri koli "jezikovni skupnosti" obstaja veliko raznolikosti in konfliktov (Pratt 1987). Heteroglotska in dinamična večkulturnost, ki je značilna za vse skupnosti, ponazarja dejstvo, da so se v medkulturnih kontekstih govorci iz ene kulture vsekakor sposobni prilagoditi drugačnim komunikacijskim konvencijam in jih lahko celo privzamejo, če imajo zadostno motivacijo za to.

Poudarjanje kulturnih razlik ima pomembne posledice. Ker kontekstualizacijska teorija razlaga medkulturno in medetnično neuspešno komunikacijo kot nenamerno neuspešno interpretacijo kontrastivnih diskurzivnih značilnosti, omalovažuje vzajemno strukturiranje konverzijskega sodelovanja in zanamari osnovne vzroke za medkulturno trenje. Praktični rezultat analize nesporazuma je ta, da poziva k večji zavesti in senzibilnosti o različnih govornih stilih, ki pa je blede in v osnovi neučinkovito nadomestilo za to, kar je dejansko treba storiti: spremeniti komunikacijsko prakso, tako da bomo vzajemno upoštevali referenčne perspektive nedomačih govorcev in jim dali pravi nadzor nad konverzijskim sodelovanjem tako na mikroravni konverzacije DG-NDG kot na makroravni manjšinskih jezikovnih in socialnih skupin, ki so vpletene v politične razprave o socialni in ekonomski politiki. Če se osredotočimo na različne značilnosti diskurza, se v obeh primerih odmaknemo od same narave sodelovanja in od tega, ali sogovornici upoštevajo in poslušajo sogovorca in mu odgovarjajo.

Ta retorični učinek je viden zlasti takrat, ko se pri razlagi razdelitev med kulturnimi skupinami uporablja kontrastivna lingvistika. Gumperz (1992b: 51) na primer trdi naslednje:

"Priseljske skupine, ki vstopijo v novo jezikovno okolje, lahko precej tekoče obvladajo osnovno slovnico, čeprav lahko prenesejo kontekstualizacijske konvencije iz domače družbe v konverzijsko prakso v gostiteljskem jeziku. Dokler se to dogaja, imajo ti posamezniki lahko težave pri vzpostavljanju pravih prijateljstev in odnosov z vrstniki v gostiteljski družbi."

Nedomačim govorcem torej naprtimo krivdo za to, da si ne morejo najti prijateljev in da se ne znajdejo v gostiteljski

⁹ Model komunikacijskega zloma, ki se opira na nesporazum, ima pravzaprav kritično ideološko vlogo, saj legitimizira politični diskurz zlasti med ZDA in Japonsko. Kadar ti dve vladi konfliktne interpretacije pripisujeta jezikovnim konvencijam (kot je nedavno tega storil ameriški predsednik Clinton, ki je sledil dobro uveljavljeni praksi in obtožil Japonce, da rečejo da, kadar mislijo ne), premakneta pozornost na površinske značilnosti procesa pogajanja, medtem ko prikrijeta tekmovalne ekonomske cilje obeh vlad, ki sta usmerjeni v posel in si obupno prizadevata, da bi prevladali nad čedalje manjšim globalnim trgov.

družbi, saj kažejo nesprejemljive sledi tujega obnašanja. S to logiko dejansko krivimo nedomače govorce za to, da so žrtve marginalizacije. To implicitno pomeni, da so za neuspešno komunikacijo odgovorni outsiderji, saj ne govorijo dovolj dobro, da bi jih domači govorci razumeli, pri tem pa zanemarimo značaj sodelovanja in naravo odgovorov domačega govorca. "Gostiteljsko" družbo nepravilno definiramo kot nekaj, kar ne pripada priseljencem kot nedomačim govorcem (ti so v položaju outsiderjev), in kot enojezikovno entiteto, kjer uporaba drugega jezika povzroči socialno izključitev.

Če analizo interakcije DG-NDG omejimo na kontrastivne razlike med kulturnimi komunikacijskimi stili, jo postavimo v apolitičen vakuum, ki ni povezan z zgodovinsko uveljavljeno neenakopravnostjo, ki oblikuje diskurz. Rasno diskriminacijo in dejstvo, da "gostiteljska družba" nedomačim govorcem, tako posameznikom kot priseljenkim skupinam z manjšinskim jezikom, ne prizna ekonomskih, političnih in človeških pravic, da jih marginalizira in izključi, tako pojmuje kot značilnosti zunaj interakcije. Če rečemo, da uspešno komunikacijo ovirajo kontrastivne značilnosti kulturnega stila, s tem trdimo, da privilegiran dostop do politične in ekonomske avtoritete ne vpliva na sposobnost priseljencev, da si poiščejo prijatelje, da so primerni in da govorijo s prepričljivim, avtoritativnim glasom. Neenake učinke neuspešne komunikacije, pri kateri domači govorci zgolj ne uspejo prenesti svojega sporočila, medtem ko se morajo nedomači govorci soočiti z nepravilno diskriminacijo, imamo tako za nesrečno naključje in so v interakciji sekundarnega pomena.

Če odgovornost za neuspešno komunikacijo v medkulturnih in medetničnih kontekstih enostransko pripišemo nedomačemu govorcu, upoštevamo dvojna merila (Kandiah 1991; Singh *et al.* 1988), čeprav govorci v praksi skupno konstruirajo interpretacijo in je tekoče govorjenje nedomačih govorcev odvisno tudi od odgovora domačega govorca, kot sem skušal pokazati. Kadar je interpretacija različna in se pri konverzaciji zatakne, ponavadi krivdo zvalimo na nedomačega govorca, ki nezadostno ali "neprimerno" obvlada angleščino. To dokazuje ta Gumperz & Roberts (1991: 68), ki na kratko ocenita interakcijske vzorce "azijskih" Šsicj govorcev v britanskih institucionalnih kontekstih: "pri identificiranju tega, kar hočejo, so stranke bodisi preveč splošne bodisi preveč specifične za zahodna Šsicj pričakovanja". Po tej logiki ne morejo nedomači govorci ničesar narediti pravilno. Naj govorijo specifično ali splošno, v nobenem primeru ne morejo ustrezati pričakovanjem angleških domačih govorcev.

Odločilnega pomena je, da zavrnilo prevladujoče družbeno pojmovanje nedomačih govorcev kot neprimernih

outsiderjev, zlasti kadar so ti člani socialnih skupin, ki niso ne bogate ne bele. Čeprav lahko posamezni nedomači govorci v konverzaciji prevladujejo in ne odgovarjajo sogovorniku, prav tako kot skrajno tiranski domači govorec, spada h kulturnemu okolju v ZDA in drugih družbah iz "skupine A" ("A Team") (Skutnabb-Kangas 1994) to, da rutinsko marginalizirajo pravice in možnosti nedomačih govorcev in skupin, ki govorijo manjšinski jezik, na podlagi prevladujočega "hegemoničnega svetovnega nazora", ki zanika vse, kar je tujega, in zavrača "humanistično" potrditev kulturne raznolikosti in popolne rasne in jezikovne enakopravnosti (Kjolseth 1991). Zdravi razum tega anglocentričnega sveta preveva medkulturno interakcijo, v kateri se nedomači govorci redno soočajo z domačimi govorci, ki implicitno in brez razmišljanja prevzemajo nadzor nad konverzacijami in ne sodelujejo pri odgovorih, v katerih bi upoštevali perspektivo in interakcijsko avtoriteto svojih nedomačih sogovornikov. V takšnem socialnem ozračju so nedomači govorci, tako priseljenci, ki redno bivajo v tuji deželi, kot obiskovalci, ki se nameravajo vrniti v svojo deželo, že pred začetkom interakcije označeni kot neprimerni outsiderji, zato domači govorci v konverzacijah rutinsko omejuje njihov govor, jim odvzamejo interakcijsko avtoriteto in jih potisnejo na obrobje. V analizo interakcije je zato nujno treba uvesti vprašanje pravičnosti in ravnovesja.

Harder (1980) obravnava omejitve nedomačega govorca in opisuje njegovo nesposobnost, da bi izrazil vso razsežnost svoje identitete v drugem jeziku, vendar pri tem ne zajame celotnega obsega omejitve, do katere pride v medkulturni komunikaciji in ki je razvidna iz gradiva, ki sem ga predstavil v svoji analizi. Nedomači govorci so v interakciji z domačimi govorci, ki jih nočejo poslušati, jim ne odgovarjajo in ne sodelujejo v njihovem govoru, kot govorci aktivno *omejeni*. Če upoštevamo aktivno strukturiranje diskurza, opazimo, da lahko naravo odgovorov domačega govorca dinamično ovira tekoče govorjenje drugega jezika. Opazimo pa tudi, da lahko domači sogovornik s svojimi odgovori pomaga in razširi govor nedomačega govorca, podpira pravičnejše sodelovanje v konverzaciji in širi moč in koherenco diskurza.

9. SKLEP

V tem članku sem poskušal kritično obravnavati prevladujoče pojmovanje neuspešne kontekstualizacije kot interpretativne leče, skozi katero naj bi analizirali konverzacijo NG-NDG. Obravnaval sem pojmovanje medkulturnosti, po katerem

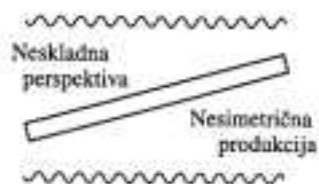
naj bi nesporazum povzročale razlike med kulturno specifičnimi komunikacijskimi stili in pragmatičnimi značilnostmi diskurza. Trdim, da pri razlagi neuspešne medkulturne komunikacije to stališče ne zaobjame kontroverzne, večkulturne raznolikosti kulturnih glasov. Omalovažuje pa tudi to, kako skupna socialna dejavnost posreduje interpretacijo.

Kot alternativo analizi nesporazuma sem predstavil analizo spreminjajoče se narave sogovornikovih odgovorov in opisal, kako implicitni socialni značaj interakcije oblikuje moč in tekoče govorjenje nedomačih govorcev. Naravo konverzacijskega sodelovanja sem analiziral zlasti na hevristični osi intersubjektivne perspektive in interakcijske avtoritete (produkcije). Trdim, da narava govorčevega sodelovanja pri odgovorih strukturira diskurzivni položaj nedomačega govorca, širi oziroma omejuje pomen njegovega govora in tako posreduje obliko in uspešnost interakcije. Razlike v štirih odlomkih iz gradiva kažejo, da pri analizi konverzacije DG-NDG niso pomembne preproste "kulturne" razlike med komunikacijskimi "stili", pač pa način, kako govorci te razlike razumejo in kako nanje delujejo v socialnem značaju dejavnosti.

V analizo medkulturne interakcije sem skušal uvesti pojem vzajemnosti. Kritična in politično prilagojena interakcijska sociolingvistika mora upoštevati razširjeno in splošno sprejeto diskriminacijsko obnašanje do tujcev ter članov jezikovnih in etničnih manjšin, ki preveva medkulturne stike. Upoštevati pa mora tudi to, kako govorci to zdravorazumsko pojmovanje oziroma diskurze o svetu udejanjajo na mikroravni konverzacijske interakcije, pri tem pa v neizogibnem ideološkem imenu primernosti ne upoštevajo govora nedomačega govorca, ga ne podpirajo in ne sodelujejo z odgovori.

Upoštevanje bistvenega pomena vzajemnosti v konverzaciji pomeni, da mora biti komunikacija med domačimi in nedomačimi govorci demokratično udejanjena in da morajo interaktanti v svojem dvogovoru "*skupno* postaviti pogoje o znanju in bodočnosti" (Aronowitz 1993: 21). Takšen uravnovešen pristop je pomemben s pedagoškega stališča, saj se znanje drugega jezika razvija preko skupnega sodelovanja. Zelo pomembno je tudi to, da razumemo dinamiko medkulturnega diskurza, saj živimo v svetu, v katerem moramo nujno rešiti pereči problem socialne, politične in ekonomske neenakopravnosti.

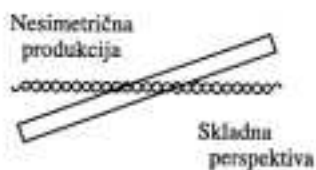
DODATKI

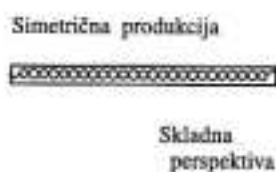
a. Jiro in svetovalka

b. Fumiko in dr. Hughes

c. Kazuko in kolegi

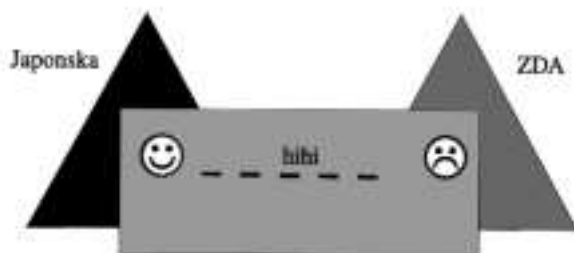

d. Kazuko in Lilly

1. slika: Interakcijski osi perspektive in sodelovanja

2. slika: Kontekstualizacija glede na kontrastivne interpretativne strukture

3. slika: Posredovana kontekstualizacija

TRANSKRIPCijske KONVENCIJE

„	premor, ki traja približno pol sekunde na vejico
[	istočasen ali prekrivajoč govor
=	neprekinjen ali povezan govor
{ }	prekrivajoč govor v obliki povratnih informacij o situaciji, npr. “unhun” (“mhm”) in “right” (“res je”)
-	ustavljen ali prekinjen govor
::	podaljšan zvok
]	izrazito padajoča intonacija
/	izrazito rastoča intonacija
.	zaključni ton, podoben stavku
hihi	smeh
<...>	izpuščena konverzacija znotraj ene replike ali med replikami
“ ”	verbalni citat: govorec privzame izrazito drugačen glas
???	govor, ki je v transkripciji nerazumljiv
!	izrazito vznemirjeno čustvo
()	vključena analitikova pripomba ali opis
<u>Podčrtano</u>	beseda, ki jo je govorec poudaril

DAVID P. SHEA je diplomiral iz pedagogike jezika na univerzi v Georgii. Sedaj je gostujoči predavatelj na japonski univerzi Keio University SFC. Raziskuje pragmatiko medkulturne komunikacije, kvalitativno raziskovalno metodologijo in kritično pedagogiko jezika. Naslov: Keio University SFC, Endoh 5322, Fujisawa 252, Japonska. E-mail: shea@sfc.keio.ac.jp.

LITERATURA:

- ANDERSON, B. (1983): *Imagined communities, Reflections on the origin and spread of nationalism*, Verso, London.
- AROWONITZ, S. (1993): *Paulo Freire's radical democratic humanism*, v: P. McLaren in P. Leonard (ur.), *Paulo Freire, A critical encounter*, Routledge, London, str. 8–24.
- AU, K. (1980): *Participation structures in a reading lesson with Hawaiian children, Analysis of a culturally appropriate instruction event*, *Anthropology and Education Quarterly* 11(2): 91–115.
- AU, K. in MASON, J. (1981): *Social organizational factors in learning to read, The balance of rights hypothesis*, *Reading Research Quarterly* 17: 115–152.
- AUER, P. (1992): *Introduction, John Gumperz' approach to contextualization*, v: P. Auer in A. Di Luzio (ur.), *The contextualization of language, John Benjamins*, Amsterdam, str. 1–37.
- BATESON, G. (1972): *Steps to an ecology of mind*, Ballantine Books, New York.

- BAUMAN, R. (1992): *Contextualization, tradition, and the dialogue of genres*, v: A. Duranti in C. Goodwin (ur.), *Rethinking context, Language as an interactive phenomenon*, Cambridge University Press, Cambridge, str. 125–146.
- BEEBE, L. in GILES, H. (1984): *Speech accommodation theories, A discussion in terms of second-language acquisition*, *International Journal of the Sociology of Language* 46: 5–32.
- BOURDIEU, P. (1977): *The economics of linguistic exchanges*, *Social science information* 16(6): 645–668.
- CAZDEN, C. (1989): *Classroom discourse*, Heinemann, Portsmouth, NH.
- DONATO, R. (1994): *Collective scaffolding in second language learning*, v: J. Lantolf in G. Appel (ur.), *Vygotskian approaches to second language research*, Ablex, Norwood, NJ, str. 33–56.
- ERICKSON, F. (1989): *The social construction of discourse coherence in a family dinner table conversation*, v: B. Dorval (ur.), *The talk of children and adolescents*, Ablex, Norwood, NJ, str. 207–238.
- ERICKSON, F. in Schultz, J. (1981): *When is a context? Some issues and methods in the analysis of social competence*, v: J. Green in C. Wallat (ur.), *Ethnography and language in educational settings*, Ablex, Norwood, NJ, str. 147–160.
- FAIRCLOUGH, N. (1992): *Discourse and social change*, Polity, Cambridge.
- FISH, S. (1989): *Doing what comes naturally*, Duke University Press, Durham, NC.
- FOUCAULT, M. (1972): *The discourse on language*, v: *The archeology of knowledge and the discourse on language*, Pantheon, New York, str. 215–237.
- FREIRE, P. (1993): *Pedagogy of the oppressed*, Continuum, New York.
- GLASER, B., in STRAUSS, A. (1967): *The discovery of grounded theory*, Aldine de Gruyter, New York.
- GOFFMAN, E. (1974): *Frame analysis*, Northeastern University Press, Boston.
- GOODWIN, C. in DURANTI A. (1992): *Rethinking context, An introduction*, v: A. Duranti in C. Goodwin (ur.), *Rethinking context, Language as an interactive phenomenon*, Cambridge University Press, Cambridge, str. 1–42.
- GOODWIN, C. in GOODWIN, M. (1992): *Assessments and the construction of context*, v: A. Duranti in C. Goodwin (ur.), *Rethinking context, Language as an interactive phenomenon*, Cambridge University Press, New York, str. 151–189.
- GRIFFIN, P. in COLE, M. (1984): *Current activity for the future*, *The ZOPED*, v: B. Rogoff in J. Wertsch (ur.), *Children's learning in the zone of proximal development*, Jossey Bass, San Francisco, str. 45–63.
- GUMPERZ, J. J. (1982): *Discourse strategies*, Cambridge University Press, Cambridge.
- GUMPERZ, J. J. (1990): *The conversational analysis of interethnic communication*, v: R. Scarcella, E. Anderson in S. Krashen (ur.), *Developing communicative competence in a second language*, Newbury, New York, str. 55–73.
- GUMPERZ, J. J. (1992a): *Contextualization and understanding*, v: A. Duranti in C. Goodwin (ur.), *Rethinking context, Language as an interactive phenomenon*, Cambridge University Press, Cambridge, str. 229–252.
- GUMPERZ, J. J. (1992b): *Contextualization revisited*, v: P. Auer in A. Di Luzio (ur.), *The contextualization of language*, John Benjamins, Amsterdam, str. 39–53.
- GUMPERZ, J. J. & ROBERTS, C. (1991): *Understanding in intercultural encounters*, v: J. Blommaert in J. Verschueren (ur.), *The pragmatics of intercultural and international communication*, John Benjamins, Amsterdam, str. 51–89.
- HARDER, P. (1981): *Discourse as self-expression, On the reduced personality of the second-language learner*, *Applied Linguistics* 1(3): 262–270.

- HINNENKAMP, V. (1987): *Foreigner talk, code switching and the concept of trouble*, v: K. Knapp, W. Enninger in A. Knapp-Potthoff (ur.), *Analyzing intercultural communication*, Mouton de Gruyter, Berlin, str. 137–180.
- HINNENKAMP, V. (1991): *Talking a person into interethnic distinction, A discourse analytic case study*, v: J. Blommaert in J. Verschueren (ur.), *The pragmatics of intercultural and international communication*, John Benjamins, Amsterdam, str. 91–109.
- KANDIAH, T. (1991): *Extenuatory sociolinguistics, Diverting attention from issues to symptoms in cross-cultural communication studies*, *Multilingua* 10(4): 345–379.
- KJOLSETH, R. (1991): *W(h)ither ethnic languages and bilingual education in the US? Crisis & the struggle between hegemony & humanism*, v: J. Dow (ur.), *Language and ethnicity*, zv. 2. John Benjamins, Philadelphia, str. 201–223.
- KLEIFGEN, J. in SAVILLE-TROIKE, M. (1992): *Achieving coherence in multilingual interaction*, *Discourse Processes* 15: 183–206.
- KNAPP, K. in KNAPP-POTTHOFF, A. (1987): *Conceptual issues in analyzing intercultural communication*, v: K. Knapp, W. Enninger in A. Knapp-Potthoff (ur.), *Analyzing intercultural communication*, Mouton de Gruyter, Berlin, str. 1–13.
- LAKOFF, R. (1993): *Lewis Carroll, Subversive pragmatist*, *Pragmatics* 3(4): 367–385.
- Mc DERMOTT, R. in TYLBOR, H. (1988): *On the necessity of collusion in conversation*, v: S. Fisher in A. Todd (ur.), *Discourse and institutional authority*, Ablex, Norwood, NJ, str. 123–139.
- MOERMAN, M. (1966): *Accomplishing ethnicity*, v: R. Turner (ur.), *Ethnomethodology*, Penguin, Middlesex, str. 54–68.
- MOLL, L. (1992): *Introduction*, v: L. Moll (ur.), *Vygotsky and education*, Cambridge University Press, New York, str. 1–27.
- MORSBACH, H. (1988): *The importance of silence and stillness in Japanese nonverbal communication, A cross-cultural approach*, v: F. Poyatos, *Cross-cultural perspectives in nonverbal communication*, Hogrefe, Toronto.
- PATTON, M. (1990): *Qualitative evaluation and research methods, second edition*, Sage, Newbury Park.
- PHILIPS, S. (1972): *Participant structure and communicative competence*, v: C. Cazden, V. John in D. Hymes (ur.), *Functions of language in the classroom*, Teachers College Press, New York, str. 371–393.
- PRATT, M. (1987): *Linguistic utopias*, v: N. Fabb, D. Attridge, A. Duranti in C. MacCabe (ur.), *The linguistics of writing*, Methuen, New York, str. 48–66.
- QUANTZ, R. in O'CONNOR, T. (1988): *Writing critical ethnography, Multi-voicedness, and carnival in cultural texts*, *Educational Theory* 38: 95–109.
- ROGOFF, B. (1990): *Apprenticeship in thinking, Cognitive development in social context*, Oxford University Press, New York.
- ROMMETVEIT, R. (1985): *Language acquisition as increasing linguistic structuring of experience and symbolic behavior control*, v: J. Wertsch (ur.), *Culture, communication, and cognition, Vygotskian perspectives*, Cambridge University Press, New York, str. 183–204.
- ROMMETVEIT, R. (1987): *Meaning, context, and control*, *Inquiry* 30: 77–99.
- RUBIN, D. (1992): *Nonlanguage factors affecting undergraduates' judgments of nonnative English-speaking teaching assistants*, *Research in Higher Education* 33(4): 511–531.
- SCHULTZ, J., FLORIO, S. in ERICKSON, F. (1982): *Where's the floor?, Aspects of the cultural organization of social relationships in communication at home and at school*, v: P. Gilmore in A. Glatthorn (ur.), *Ethnography*

- and education, Children in and out of school, Center for Applied Linguistics, Washington, DC, str. 88–123.*
- SHEA, D. (1993a): *Structuring discourse in cross cultural interaction, Neobjavljena doktorska disertacija, The University of Georgia.*
- SHEA, D. (1993b): *Ex-scaffolding, The double edged sword of cross cultural discourse*, Članek je bil predstavljen na TESOL Conference, Atlanta, GA.
- SINGH, R., LELE, J. in MARTOHARDJONO, G. (1988): *Communication in a multilingual society, Some missed opportunities, Language in Society* 17: 43–59.
- SKUTNABB-KANGAS, T. (1994): *The politics of language standards, Članek je bil predstavljen na TESOL Conference, Baltimore, MD.*
- STRAUSS, A. (1987): *Qualitative analysis for social scientists, Cambridge University Press, New York.*
- TANNEN, D. (1984): *Conversational style, Ablex, Norwood, NJ.*
- TANNEN, D. (1986): *That's not what I meant!, Ballantine, New York.*
- THARP, R. in GALLIMORE, R. (1989): *Rousing minds to life, Teaching, learning, and schooling in social context, Cambridge University Press, New York.*
- VOLOSHINOV, V. (1973): *Marxism and the philosophy of language, Harvard University Press, Cambridge, MA.*
- WATSON, K. (1976): *Transferable communicative routines, Strategies and group identity in two speech events, Language in Society* 4: 53–72.
- WERTSCH, J. (1991): *Voices of the mind, A sociocultural approach to mediated action, Harvard University Press, Cambridge, Mass.*
- WERTSCH, J., MINICK, N. in ARNS, F. (1984): *The creation of context in joint problem-solving, v: B. Rogoff in J. Wertsch (ur.), Children's learning in the zone of proximal development, Jossey Bass, San Francisco.*
- WILLIAMS, R. (1989): *Hegemony and the selective tradition, v: S. deCastell, A. Luke in C. Luke (ur.), Language, authority and criticism, Readings on the school textbook, Falmer, London, str. 56–60.*
- WOOD, D., BRUNER, J. in ROSS, G. (1976): *The role of tutoring in problem solving, Journal of Child Psychology and Psychiatry* 17: 89–100.